

Ab. 52.
2.

DANIELIS NETTELBLADT
PRAECOGNITA
IVRISPRVDENTIAE
POSITIVAE PRIVATAE
GERMANORVM COMMVNIS.

IN
VSVM PRAELECTIONVM.

EDITIO LEGITIMA TERTIA.

HALAE
EX OFFICINA RENGERIANA.
MDCCLXXXIX.

DANIELIS NITTSCHADT
PRAEFOCIGNITA
IVRISIRVVDENTIAE
POSITIVAE PRIVATAE
GERMANORVM COMMUNITAS

KIEN PR. FR.
UNIVERS.
ZVHALLE

MCMV

EDITIO TERTIA

HALLE

VERLAG VON H. W. SCHUBERT

1805

L. B.

S.

Quanti faciam scripta propaedeutica,
vel ex eo patet, quod non solum,
a. 1747. *praecognita universae eruditionis
generalia*, quae anno 1755. typis repetita,
evulgaverim: sed et a. 1759. prodierint
me auctore *praecognita jurisprudentiae po-
sitivae generalia*, nunc *novae introductio-
ni in jurisprudentiam positivam Germano-
rum communem*, quae hoc anno lucem
adspexit §. 1. seqq. inserta. At, nec eru-
ditionis universae, nec jurisprudentiae po-
sitivae, praecognita generalia sufficiunt:
sed praeterea in singularum jurispruden-
tiae positivae partium praecognitis specia-
libus, ea ulterius evoluenda, et magis
deter.

* 2

deter.

PRAEFATIO.

determinanda sunt, quae in praecognitis generalibus non nisi generatim tractari possunt. Licet vero non desint praecognita specialia nonnullarum jurisprudentiae positivae partium: defectus completorum praecognitorum jurisprudentiae privatae tamen eo magis dolendus, quo magis iis indigemus ideo, quoniam ex more majorum haec jurisprudentiae pars ad feriem titulorum in Pandectis doceri solet, et nec optima compendia juris Digestorum vix quidquam eorum continent, quae ad veri nominis praecognita jurisprudentiae privatae specialia spectant. Hinc illotis manibus plerumque aggreditur cupida legum juvenus studium jurisprudentiae privatae, quod non potest non tristes producere effectus. Mearum itaque partium esse duxi, supplere hunc defectum, et brevibus positionibus comprehendere, quae

PRAEFATIO.

quae ignorare non debet, qui bene praeparatus, arduum et prolixum jurisprudentiae privatae studium aggredi vult. Quum vero jurisprudentiae privatae studium in toto suo ambitu consideratum, complectatur et romanae et germanicae et forensis jurisprudentiae privatae studium, dum non solum ipsum jus romanum et germanicum explicandum, sed et quodnam horum jurisprudentiae hodie in foro triumphet, definiendum: praecognita jurisprudentiae privatae omnia ea complecti necesse est, quae ratione totius studii jurisprudentiae privatae ad praecognoscenda referri possunt, hincque praecognita *jurisprudentiae privatae Romano - Germanico - Forensis* dicenda sunt. Scio quidem exstare jam ab aliis conscripta praecognita jurisprudentiae privatae, eoque referri posse in fronte libelli laudata scripta BVCKII, HERTZOGII, et,

* 3

qui

PRAEFATIO.

qui primo loco nominandus fuisset, celeberrimi et eruditi Viri CAR. FRID. WALCHII. Ast, neuter horum ad utrumque jus, romanum nimirum et germanicum simul suas extendit curas; praetereaque ea quae spectant jurisprudentiam forensam, nemo horum tractavit. Ne itaque mihi porro desit libellus, ad cujus ductum ea, quae lectionibus Pandectarum et juris germanici privati praemittenda esse censeo, tradi possunt, festinanti calamo haec praecognita in usum harum praelectionum in chartam conjeci, et statim typis mandari curavi. Dabam Halae d. V. Oct. MDCCLXXII.

Post

Post furtivam recusionem horum praecognitorum, cujus criminis auctorem, et locum ubi commissum, ignoro; prodit haec secunda legitima editio, quae, et vel ideo, ut lucrum ex recusione sparatum intercipiatur, ita aucta et emendata, ut fere nova videri possit. Praeterea et ex variis aliis causis multa mutanda fuerunt, et praesertim novissima, ut et in prima editione praetermissa, scripta supplevi. Haec sunt quae de hac nova editione monenda fuerunt. Dabam Halae d. XI. Oct. MDCCCLXXIX.

Licet vix opus esse judicem, iterum hic quaedam praefari: tamen hoc fieri non plane superfluum esse judico. Quoad summa capita ipsius tractationis nihil mutatum, cum continent ea quae cujuslibet disciplinae iuridicae praecognita continere debent, et quoad mutationem inscriptionum titulorum, quae hinc inde facta est, omnia per se patent. Supplevi porro, quoad notitiam scriptorum quae ad haec praecognita referri debent, quae supplenda erant, quoad nova scripta et
alia

PRAEFATIO.

alia in prioribus editionibus praetervisa. Quoad ordinem singularum doctrinarum quidem nihil mutatum est: ast tamen delevi omnia ea quae spectant ad jurisprudentiam privatam illustrium. Hoc vero non ideo factum, acsi hae doctrinae tales non sint, quae ad jurisprudentiam positivam privatam Germanorum communem referri possunt et debent: sed ideo, quoniam sic dictum jure privatum illustrium, non nisi specialis quaedam doctrina jurisprudentiae positivae privatae Germanorum communis est, ideoque que consultius est, et ea, quae ad praecognoscenda pertinent, ad hanc tractationem specialem referri. Caeterum in rubro novae editionis hujus libelli, loco verborum: *romano-germanico forensis*, substitutio vocis: *Germanorum*, non nisi brevitatis causa placuit, et vox: *specialia*, ideo omissa quoniam superflua est. Dabam Halae d. XIX. Oct. MDCCLXXXIX.

PRAE-

P R A E C O G N I T A
I V R I S P R V D E N T I A E
P O S I T I V A E P R I V A T A E
G E R M A N O R V M C O M M V N I S .

GEORG. LVDEW. HERTZOG. *Commentatio iuridica, in qua praecognita jurisprudentiae romanae mathematicorum ordinatae explicantur.* Jenae 1736. 8.

IO. CHRIST. BVCKII *Prolegomena jurisprudentiae civilis privatae, methodo scientifica conscripta.* Lips. 1731. 8.

CARL FRID. WALCHS *Vorbereitungsgründe der teutschen bürgerlichen Rechtsgelahrtheit.* Jenae 1757. 4.

GEORG. HENR. POTSCHKA *Prolegomena in jus civile romanum.* Wetzlariae 1776. 8.

HEINR. IO. OTTO KÖNIGS *besondere Vorbereitung zu der gemeinen in Teutschland üblichen Privatrechtsgelehrsamkeit.* Ed. 2. Halle 1783. 8.

§. I.

Singulis partibus jurisprudentiae positivae Germanorum praemittenda praecognita specialia redeunt, prout constat ex doctrinis propaedeuticis jurisprudentiae positivae Germanorum, ad quatuor summa capita haec: de 1) *genuina notione et indole*; 2) *fontibus*; 3) *subsidiis*; 4) *methodo docendi et discendi*; quoad

A eam

eam partem specialem cujus praecognita sunt. Quae cum ita sint et haec praecognita IVRISPRVDENTIAE POSITIVAE PRIVATAE GERMANORVM COMMVNIS ad haec quatuor summa capita reduci possunt et debent.

SECTIO I.

DE

IVRISPRVDENTIAE
POSITIVAE PRIVATAE
GERMANORVM COMMVNIS
NATVRA ET INDOLE.

§. 2.

Ad cognoscendum naturam et indolem jurisprudentiae positivae privatae Germanorum communis faciunt quae de ejus 1) genuina notione; 2) partibus scitu necessaria sunt.

TIT. I.

DE

IVRISPRVDENTIAE
POSITIVAE PRIVATAE
GERMANORVM COMMVNIS
GENVINA NOTIONE.

§. 3.

Esti IVSTINIANVS in §. 4. I. de I. et I. praecunte VLPIANO in l. 1. §. 2. D. de I. et I. ubi loquitur de studio juris, totum jus dividat in publicum et privatum, dum ait: *bujus studii duae sunt positiones publicum et privatum. Publicum jus est quod ad statum*

statum rei romanae spectat. Privatum est quod ad singulorum utilitatem pertinet: haec divisio juris, pro jurisprudentia summi, tamen, tanquam generalis divisio jurisprudentiae positivae Germanorum, admitti nequit, licet quoad purum jus romanum, nec inutilis, nec falsa sit.

§. 4.

Dicendum potius, si loquimur de jurisprudentia positiva germanorum; prout ex doctrinis propaedeuticis jurisprudentiae positivae Germanorum constat, divisionem jurisprudentiae positivae Germanorum in *privatam* et *publicam*, esse subdivisionem jurisprudentiae positivae Germanorum *theoreticae*, et quidem *civilis in sensu lato*, in quo sub hoc nomine venit, ea pars jurisprudentiae positivae Germanorum *theoreticae*, quae sub se continet eas veritates juridicas positivas, quae nec feuda, nec sacra, nec crimina, concernunt. Unde tota jurisprudentia positiva Germanorum *theoretica* reduci potest et debet ad quatuor partes, nimirum jurisprudentiam 1) *civilem in sensu stricto*, eam in *sensu lato* seu *latissimo* universa jurisprudentia *positiva* sub hoc nomine venire solet; 2) *feudalem*; 3) *ecclesiasticam*; 4) *criminales*.

§. 5.

Quod *speciatim* attinet jurisprudentiam positivam Germanorum *theoreticam civilem in sensu stricto*, ea abit in duas partes, quarum altera sub nomine jurisprudentiae *publicae Germanorum*: altera vero sub nomine jurisprudentiae *Germanorum privatae seu civilis in sensu strictissimo* venit. Prior non est huius loci. Quoad posteriorem vero notandum, veritates juridicas po-

sitivae eam constituentes esse tales, quae praeterea, quod nec feuda, nec sacra, nec crimina concernant, et tales sunt, quae nec internum, nec externum statum publicum regni germanici concernunt.

§. 6.

Quae cum ita sint per se constabit, tam de *nexu*, quam de *limitibus*, inter jurisprudentiam privatam ab una, et omnes reliquas jurisprudentiae partes ab altera parte. Unde hic non nisi hoc monendum superest; licet *jurisprudentia privata etiam sub jurisprudentiae civilis in sensu strictissimo nomine veniat, ob varios juris civilis significatus tamen eam potius jurisprudentiam privatam (die Privatrechtsgelahrtheit, vel, licet male, bürgerliche Rechtsgelahrtheit) dicendam esse.*

VLR. OBRECHT *Or. de connexione juris privati et publici.*

Argent. 1682. et in EIVS academicis in unum volumen collectis pag. 515. seqq.

DIET. HERM. KEMMERICH *de arctissimo juris publici privatique nexu.* Jenae 1730.

CHRIST. LVD. SCHEIDT *juris publici et privati differentiae principes.* Frcf. et Lipsf. 1749.

TIT. II.

DE

PARTIBVS IVRISPRVDENTIAE
POSITIVAE PRIVATAE
GERMANORVM COMMVNIS.

§. 7.

Jurisprudentia positiva privata germanorum communis, ex duplici fundamento in partes dividi potest.

potest. Est enim pro I. *legum* quae ejus *fontes* sunt diversitate, vel COMMVNIS, vel PARTICVLARIS, prout fontes ejus, vel tales leges sunt quae in germania, saltem in regula, ubique, et quoad omnes, qui eundem habent statum, valent: vel tales quae non nisi in hoc vel illo loco, aut non quoad omnes eos, qui eundem statum habent, valent. Prior vel PEREGRINA, vel GERMANICA est, prout fontes ejus sunt, vel peregrinae leges quae ex receptione in germania valent, nimirum jus *romanum* et *canonicum*, vel leges domesticae seu germanicae. Licet vero jurisprudentia privata romana, non nisi pars jurisprudentiae privatae peregrinae sit, potissimum tamen in jurisprudentia privata ratio habenda est juris romani, partim propter *universalitatem* principiorum juris quae continet, partim ideo, quoniam *potiores doctrinae* in eo obvientes hanc jurisprudentiae partem concernunt.

10. STEPH. PÜTTER Observatio: vom Verhältnisse zwischen gemeinen und besondern Rechten nach allgemeinen Grundsätzen überhaupt in EIVS Beyträgen zum teutschen Staats- und Fürstenrecht. P. 2. num. XXII.

§. 8.

Quod *speciatim* attinet jurisprudentiam privatam romanam, ea vulgo dividi solet in ANTEJUSTINIANEAM quae in legibus romanis ante Justiniani tempora latis; JUSTINIANEAM quae in legibus romanis a Justiniano latis; POSTJUSTINIANEAM quae in legibus romanis post tempora Justiniani latis, contenta est. Cum vero JUSTINIANVS non solum multas novas leges tulit, sed et anteriorum Imperatorum constitutiones in suum Codicem retulit, iisque locis in

scriptis antiquorum ICtorum obviis, quae Pandectae continent, vim legis dedit: sub *jurisprudentiae Iustinianae in sensu latiori* nomine, aut male, etiam comprehendi solent leges pandectarum, et constitutiones Imperatorum codici Justiniano insertae quae *IUSTINIANVM* auctorum non habent. Unde me iudice, potius inter *I. R. antiquum, medium, novum* et *novissimum*: nec non inter *jus civile et praetorium* distinguendum. Est vero prioris divisionis sensus hic. *Jus antiquum* dicitur quod regio et consulari imperio, usque ad leges duodecim tabularum, obtinuit; *medium*, quod post leges duodecim tabularum sub libera republica ortum; *novum*, quod per Imperatores ante Justinianum constitutum; *novissimum*, quod Justiniano ejusque successoribus originem debet. Posterior divisio autem hunc habet sensum, quod *jus civile*, in oppositione ad *jus praetorium*, dicatur id jus quod ex legibus proprie sic dictis ortum: *praetorium* quod per edicta magistratum constitutum, indeque et *jus honorarium* dici solet. Caeterum quoad *mediam jurisprudentiam romanam*, cujus mentionem facit *IUSTINIANVS* in §. 3. *I. de legit. agnat. success.* his verbis: *media autem jurisprudentia, quae erat quidem lege duodecim tabularum junior, imperiali autem dispositione anterior*, adhuc notandum, eam esse partem jurisprudentiae Antejustinianae, cujus terminum a quo et ad quem *IUSTINIANVS* per ipsa haec verba distincte satis determinavit.

10. VOLCK. BECHMANN *de media jurisprudentia ICtorum Romanorum.* Jenae 1668.

§. 9.
 Quod porro speciatim attinet jurisprudentiam positivam privatam germanicam, ea vel antiqua, vel media, vel nova est: prout ejus fontes sunt vel antiquae, vel mediae, vel novae leges germanicae, sicque vel tales quae, a prima rerum germanicarum origine usque ad exitum stirpis Carolingicae; vel tales quae, ab hoc tempore usque ad tempora MAXIMILIANI I; vel tales, quae ab hoc tempore ad nostram usque aetatem, ortae sunt.

§. 10.
 Sequitur divisio jurisprudentiae positivae privatae Germanorum communis pro diversitate II. valoris fontium ejus quem habent in foro (§. 7.). Hinc oritur ejus divisio in antiquam et hodiernam seu forensis jurisprudentiam: prout veritates quas continet, vel non habent, vel adhuc habent, usum in decidendis casibus in foro obvenientibus. Indeque jurisprudentia privata forensis non nisi eas veritates sub se comprehendit, quae etiam sub nomine usus hodierni venire solent, et magna est inter jurisprudentiam positivam privatam germanicam novam novissimamque, et hodiernam seu forensis, differentia.

§. 11.
 Quodsi nunc, prout secundum infra in doctrina de methodo dicenda fieri debet, universa jurisprudentia positiva privata germanorum communis, secundum ordinem doctrinarum naturalem traditur, ita ut, tam peregrina romana et canonica, quam germanica jurisprudentia privata doceatur, et quoad jurisprudentiam privatam peregrinam, potissimum jurisprudentia romana Justiniana, quoad germanicam vero, non nisi communis

jurisprudentia germanica, potissimum *nova*, explicetur, addita quoad singulas doctrinas jurisprudentia *forensi* seu *usu hodierno*: tale systema merito SYSTEMA IVRISPRVDENTIAE POSITIVAE PRIVATAE GERMANORVM COMMVNIS dicendum

§. 12.

Cum sint, qui jurisprudentiam priuatam germanicam *communem*, seu, ut ajunt, *universalem*, ad sua-
via somnia Ictorum recentioris aevi referunt, hic ad-
denda decisio quaestionis: *an detur jurisprudentia posi-
tiva germanica privata communis seu universalis?* Hu-
jus quaestionis sensus est: *an detur, seu potius cogitari
possit, jurisprudentia positiva privata, in qua singulae
doctrinae juris privati, secundum jus germanicum quod
in regula ubique in germania adhuc hodie valet, expli-
cantur et quid justum est definitur?* Ex mea sententia
tam possibilitas, quam existentia talis jurisprudentiae
privatae germanicae neganda est; me tamen de com-
pleto systemate juris germanici privati hic loqui ex di-
ctis patet.

FRID. HENR. MYLIVS *de genuino jur. germ. universalis ho-
dierni privati civilis conceptu mediisque illud meliorem in or-
dinem redigendi.* Lips. 1751.

IDEM *de jure consuetudinario universali medii aevi in speculis
saxonico et suevico ejusque cognoscendi ratione.* Ibid. 1756.

GVILIELMI AVG. RVDLOFF *Comm. de jure germanico
justa methodo tractando.* Goett. 1767.

O. L. ab EICHMANN *de jure germanico civili omnibus litibus
in foro obvientibus sufficiente.* Duisburgi ad Rhenum.

GEORG. STEPH. WIESAND *de jure germanico melius per-
ficiendo.* Vitemb. 1766.

IOS. LEONH. BANNIZA *de utilitate et necessitate studii juris germanici civilis communis*. Vindob. 1760.

IDEM *de requisitis Systematis juris germanici civilis communis*. Ibid. eod.

IO. STEPH. PÜTTER *Observatio: Ob außer den unrer dem Namen der gemeinen Rechte üblichen Gesetzbüchern sonst nichts in Teutschland gemeinen Rechts seyn könne*. IN EIVS *Bevträgen zum Staats- und Fürstenrecht*, P. II. n. XXVII.

SECTIO II.

DE

FONTIBVS IVRISPRVDENTIAE

POSITIVAE PRIVATAE

GERMANORVM COMMVNIS.

§. 13.

Fontes jurisprudentiae positivae privatae Germanorum communis sunt triplicis generis 1) *jus peregrinum in Germania receptum duplex, romanum et canonicum*, quatenus in eo obveniunt leges quae concernunt doctrinas quae jurisprudentiam positivam privatam Germanorum concernunt; 2) *jus germanicum sub eadem limitatione*; 3) *theoria generalis doctrinae de usu moderno dictarum legum*. Licet vero defendi possit, ad fontes de quibus hic loquor, etiam referri posse quoad primum et secundum fontem *naturam et indolem entis quod est in quaestione eam, quam habet ex dictarum legum positivarum dispositione*, hic fons tamen tanti momenti non est ut de eo plura addi sit necesse.

TIT. I.

DE PRIMO FONTE,
IVRE PEREGRINO.

§. 14.

Fontes peregrinae jurisprudentiae positivae privatae Germanorum communis sunt jus *romanum* et *canonicum*, inter quos primum locum occupat I. IVS ROMANVM de cujus historia constat ex doctrinis propaedeuticis jurisprudentiae positivae Germanorum communis, et de ejus divisione ex dictis (§. 8.) Unde hic tantum monendum singulas species ejus, secundum divisionem juris romani in Antejustinianum, Justinianum et Postjustinianum, esse quae sequuntur.

§. 15.

Jurisprudentiae romanae ANTEJUSTINIANEAEE fontes sunt hae, ex historia juris romani notae leges romanae, quae jus romanum Antejustinianum constituunt, veluti 1) *leges regiae*; 2) *jus naturae, gentium et civile in sensu juris romani, quod tempore liberae reipublicae obtinuit, praesertim vero jus civile, tam stricte sic dictum ejusque variae species, quam honorarium, praecipue praetorium*; 3) *senatusconsulta*; 4) *constitutiones Imperatorum Antejustinianeorum, sicque Codex Gregorianus, Hermogenianus et Theodosianus*. Ex his legibus itaque in jurisprudentia positiva privata hauriendum si quaestio est de jure romano Antejustiniano.

§. 16.

Quoad jus romanum JUSTINIANEVM inter duplicem ejus significatum distinguendum. In *stricto* signi-

significatu si sumitur, non nisi *Constitutiones Imperatorum*, quae ipsum IUSTINIANVM auctorem habent, ad illud referri possunt. In latiori significato vero huc referri solent omnes in compilationibus legum romanarum, quae IUSTINIANO auctore factae sunt, obviae leges, nimirum in a) *Institutionibus Justinianeis*; b) *Pandectis*; c) *Codice repetitae praelectionis*; d) *Novellis constitutionibus*. Interim tamen quae in his compilationibus, praesertim *pandectis*, obveniunt *praecepta moralia, politica, physica, medica, oeconomica*, ut et quae ad *grammaticam, logicam* etc. pertinent, prout leges non sunt, ita nec ad fontes jurisprudentiae romanae referri possunt.

10. FRID. KLETT *de iuris Iustiniani placitis, quae vim legis non habent.* Erlangae 1748.

§. 17.

Quae ad jus romanum POSTIUSTINIANEVM referri possunt leges romanae, sunt quidem praesertim 1) *Basilicorum libri*; 2) *Novellae Leonis*: at tamen ad fontes jurisprudentiae positivae privatae Germanorum communis referri nequeunt.

CARL FRID ZEPERNICK *quibus ex causis novellae Leonis Sapientis in Germania receptae dici nequeant conjecturae* quae BECKII de *Novellis Leonis* ab eo edito libro singulari Halae 1779 adiectae sunt.

10. TH. SEGER *Diss. de Leonis philosophi constitutionum Novellarum auctoritate* Lips. 1767.

§. 18.

Licet sint qui quoad interpretationem hujus fontis varia specialia obvenire contendunt: me iudice tamen non nisi *generales regulae de interpretatione legum,*
in

in legum romanarum interpretatione, locum habent. Neutiquam enim defendi potest, aliter textus Institutionum, aliter Pandectarum, aliter Codicis et Novellarum interpretandos esse, et hic diversas interpretationis regulas obtinere. Loquor vero de *ipsa interpretatione*, non de *subsidiis* interpretationis legum romanarum, de quibus infra agendum.

ANT. SCHVLTING Or. *de optimo genere interpretum juris civilis* habita Harderovici 1681. in EIVS Comm. acad. Tom. III.

IOAN. DIETER. MELLMANN *de interpretatione legum romanarum praesertim codicis repetitae praelectionis. Pars prima eaque generalis.* Kiliae 1770.

GOTTL. HUFELAND Diss. *de legum in pandectis interpretandarum subsidio ex earum nexu in consecutione petendo.* Jenae. 1785.

IO. CHRISTOPH KOCH *de ordine legum in Pandectis.* Gieslæ. 1784.

GEORG. FRID. KRAVSE *de praesidiis auctorum veterum in explicando jure praesertim romano.* Vitemb. 1779.

§. 19.

Sequitur alter fons juris peregrini II. *jus canonicum*, de quo ante omnia notandum usum ejus in jurisprudentia privata Germanorum communi valde rarum esse, dum jura et obligationes quae sacra concernunt non obveniunt in jurisprudentia positiva privata Germanorum communi. (§. 4.) Interim tamen nec hic fons plane negligendus est, licet plenius de eo suo loco, nimirum in praecognitis jurisprudentiae positivae ecclesiasticae Germanorum communis, agendum.

TIT.

TIT. II.

DE SECUNDO FONTE,
JURE GERMANICO.

CHRIST. GODOFR. HOFFMANNI *dissertatio de juris-
prudentiae germanicae principiis et fontibus* quae BEYERI
delineationi juris germanici praemissa.

*Unpartheyische Gedanken von Herrn D. CHR. GOTTF.
HOFFMANNS diff. de juris germanici princ. et font.* von
SINCERO CORDATO 1723.

§. 20.

Cum jurisprudentia positiva privata germanorum
communis, per infra de methodo ejus dicenda, non
tantum veritates juris peregrini sed et juris germanici
contineat, etiam de fontibus juris germanici, qui sunt
triplicis generis, nimirum *antiqui, medii et novi*, se-
cundum ea quae de hac divisione dicta sunt, agendum.

§. 21.

Quo itaque attinet sic dictum jus germanicum
privatum 1) ANTIQVVM et MEDIVM, utrumque
hoc jus ad fontes jurisprudentiae positivae privatae ger-
manorum communis referri nequit, nisi constet de
ejus a) *existentia*; b) *universalitate*. Licet enim,
prout ex historia juris germanici, quae hic, tanquam do-
ctrina quae ad doctrinas propaedeuticas juridicas referri
debet, praesupponenda, constat, dentur variae collectio-
confuetudinum germanicarum antiquarum et medii
aevi: hae collectiones tamen fide publica sunt destitu-
tae, et si etiam constet et evicta esset existentia, inde
tamen non sequitur universalitas. Quae cum ita sint
per probationem juris germanici antiqui et medii
existen-

existentia et universalitas evincenda est, antequam ex hoc fonte hauriri possunt veritates juris privati germanorum communis.

§. 22.

Quod itaque attinet hanc probationem, eam quoad 1) *existentiae* probationem, per testimonia fide digna fieri necesse est, huicque fini inserviunt a) *collectiones consuetudinum germanicarum antiquarum et mediarum*; b) *testimonia scriptorum verum germanicarum fide digna*; c) *formulae monachi cujusdam Marculfi, qui circa a. 660. vixit*; d) *diplomata et demonstrationes jurium (Weisthümer)* quatenus talia continent, ex quibus evinci potest, quo jure eo tempore, quo talis charta scripta, utebantur Germani; e) *paroeniae germanicae juridicae* quae ad jus privatum pertinent, praetereaque communes, non particulares sunt; f) *statuta in sensu latiori sumta et Scabinorum responsa hujus aevi*; g) *leges antiquae eorum populorum, qui communem cum germanis habent originem.* Quoad 2) *universalitatem* vero, ea per concentum horum monumentorum evincenda est.

HENR. CHRISTIAN L. B. de SENCKENBERG *de demonstrationibus jurium, denen Weisthümem in EIVS* Meidit. de jure universo et historia pag. 718 seqq.

10. VLR. L. B. de CRAMER *Observatio: Von der Gültigkeit eines Weisthums ohne Unterschrift in EIVS* Wetzlarischen Nebenstunden P. I. num. III.

IDEM *Observatio: Ob Weisthümer einer Veränderung unterworfen: in EIVS* Wetzlarischen Beyträgen P. I. num. XVII.

- IO. CAR. HENR. DREYER *de usu genuino juris Anglo-Saxonici in explicando jure Cimbrico et Saxonico.* Kiliae 1747.
- IO. SALOM. BRVNQVELL *eröfnete Gedanken von dem teutschen Stadt- und Landrecht und desselben nothwendigen Excolirung.* Ien, 1721. 8. et in collectione Opusculorum EIVS Tom. I, pag. 34 seqq.
- IO. FRID. EISENHARTH *Grundsätze der teutschen Rechte in Sprüchwörtern.* Helmst. 1759. 8.
- EIVSDEM *kurze Abhandlung von dem Beweise durch Sprüchwörter.* Erf. 1750. ut et in EIVS kleinen Schriften pag. 17 — 38.
- IO. AD. THEOPH. KINDIVS *de jurisprudentia germanica paroemiaca ejusque cauto usu.* Lipsi. 1776.

§. 23.

Haec sufficiant quoad jus germanicum antiquum et medium. Quoad jus germanicum privatum II. NOVVM quod est fons juris germanici privati communis, ejus existentia et universalitas tantis difficultatibus non est involuta, nisi sit non scriptum seu consuetudinarium jus, dum ex historia juris germanici novi scripti per se appareat, quid de existentia et universalitate sentiendum.

§. 24.

Caeterum sufficiant haec de fontibus jurisprudentiae privatae Germanorum communis quoad jus germanicum. De *legibus provincialibus et statutis*, enim hic non agendum, quoniam non particularis, sed communis jurisprudentiae germanorum studium in academiis tractandum, sicque nec historia legum provinciarum et statutorum sit hujus loci. Interim quoad interpretationem fontium quae sunt leges germanicae et vul-

vulgo Statuta appellari solent, hic quaedam addenda sunt. Circumfertur regula: *Statuta ex jure communi esse interpretanda*, in qua sub juris communis nomine venit jus peregrinum in Germania receptum, sicque secundum eam interpretatio statutorum ita facienda, ut per eam jus commune minus laedatur; quorsum etiam tendit tritum illud: *statuta sunt sterilia sicut mularum quae non pariunt*. Sed falsa est haec regula, unde alia theoria de interpretatione, et quidem non statutorum tantum, sed potius juris germanici privati omnis, sive communis, sive particularis, substituenda, quam continent sequentes regulae.

Locus seu passus legis germanicae privatae qui interpretandus, aut continet *interpolationem juris peregrini* in legem germanicam translata, aut est *lex originetenus germanica*. Pro hac diversitate sequentes regulae notandae:

- I. *Passus legum germanicarum privatarum qui continet interpolationem juris peregrini, ex eo jure peregrino, ex quo est, interpretandus est, sique interpolatio non continet totam juris peregrini sanctionem, ad omissa extendendus est; nisi manifesto appareat, omissa ideo omissa esse, quoniam non approbata sunt.*
- II. *Passus legum germanicarum privatarum qui non est interpolatio juris peregrini, neutiquam ex jure communi, seu, quod hic idem est, ex jure peregrino, interpretandus est, sed secundum regulas interpretationis juridicae generales.*

IO. VLR. L. B. de CRAMER *de interpretatione statutorum*,
Marb. 1739. et in EIVS Opusc. Tom. III. num. V.

CHRIST.

CHRIST. HENR. FREIESLEBEN *de interpretatione statutorum ex jure communi.* Alt. 1735.

SIM. PETR. GASSER *de brocardico vulgari statuta ex jure communi interpretanda esse.* Halae 1731. quae dissertatio ibidem sub veri auctoris IO. TOB. CARRACH nomine 1768. recusa.

GEORG. CHR. ALB. SPISIVS *de causa statutorum mixti generis interpretatione.* Alt. 1764.

IO. HENR. CHR. de SELCHOV *Specimen juris germanici provincialis et statutiari.* Ed. v. Goett. 1752.

TIT. III.

DE

TERTIO FONTE, THEORIA
DE VSV HODIERNO
IVRIS PEREGRINI ET DOMESTICI
SEV GERMANICI.

§. 25.

Ad fontes jurisprudentiae positivae privatae Germanorum communis, referri etiam debet theoria de usu hodierno seu forensi juris peregrini et domestici in causis juris privati. Est vero *usus hodiernus* ea legum Germanorum vis et efficacia, secundum eas determinandum esse quod justum est. Unde si quaestio est de usu hodierno legum Germanorum, nec de legis existentia, nec de legis existentis vero sensu, quaestio est: sed tantum de valore, quem in definiendo quod justum est, sive peregrina sive germanica sit, quae quoad existentiam et verum sensum extra omnem dubium posita est, adhuc hodie in foro habet, si definiendum quod justum est.

B

§. 26.

§. 26.

Differt itaque theoria de usu hodierno seu foren-
 si legis, sive peregrinae, sive domesticae, quae spectat
 ad jurisprudentiam positivam privatam Germanorum
 communem, 1) a theoria de praedicta legis peregrinae
 et domesticae, aut diversarum peregrinarum vel
 domesticarum inter se, in casu pugnae inter se, quae
 non est hujus loci, sed ad jurisprudentiam positivam
 generalem referri debet. Nec etiam 2) magni mo-
 menti est divisio usus hodierni in *usum hodiernum in se
 spectatum*, qui locum habet extra casum pugnae du-
 plicis juris, et aut usus hodiernus *juris peregrini in se
 spectati*, aut usus hodiernus *juris germanici in se specta-
 ti* est: et *usum hodiernum in casu pugnae horum jurium
 inter se*, qui duplex est, vel *purus*, si quoad doctrinam
 quandam juris privati non nisi unum alterumve horum
 jurium in foro obtinet, vel *mixtus*, si in una eadem-
 que doctrina juris privati, utrumque jus suo modo in
 foro obtinet.

DAV. GEORG. STRUBEN *Abhandlung von dem Misbrau-
 che und guten Gebrauche der alten teutschen Rechte in
 EIVS Nebenstunden P. V. num. 32.*

IO. STEPH. PÜTTERS *Observatio: Erhebliche Folgen des
 Satzes, daß es zweierlei gemeine Rechte in Teutschland ge-
 be, in EIVS Beyträgen zum teuffchen Staats- und
 Fürstenrecht P. II. num. XXVIII.*

§. 27.

His praemissis, quoad ipsam theoriam doctrinae
 de hoc tertio fonte jurisprudentiae positivae privatae
 Germanorum communis, notandum 1) fontes ejus esse
 1) principia generalia de legum privatarum in germa-
 nia

nia valore in jurisprudentia positiva Germanorum generali tradita; 2) *praejudicia*, sub quo nomine veniunt rerum similiter judicatarum exempla seu res judicatae quatenus similibus causis decidendis adhibentur, si nimirum talia sunt quae usum hodiernum concernunt, sive sint ceteroquin supremorum judiciorum imperii, sive aliorum judiciorum praejudicia; 3) testimonia DD. de usu hodierno, si hi tales sunt qui de praxi testari possunt, sicque opiniones DD. non simpliciter, huc referri possunt: 1) pro horum fontium ipsorum et status causae diversitate, mox jus de cujus usu hodierno quaestio est, mox usus hodiernus plane seu in totum cessat, mox non nisi inde tum oritur sic dictus usus hodiernus mixtus seu mixtura in hac vel illa doctrina juris privati quoad jus peregrinum et domesticum.

10. STEPH. FÜTTER Observatio: *ob und wie weit Rechts-sätze aus reichsgerichtlichen Erkenntnissen behauptet werden können.* In eius Beyträgen zum teutschen Staats- und Fürstenrecht P. 2. num. XXXV.

SECTIO III.

DE

SVBSIDIIS IVRISPRVDENTIAE POSITIVAE PRIVATAE GERMANORVM COMMVNIS.

§. 28.

Praesuppositis subsidiis *generalibus* univrsae jurisprudentiae positivae Germanorum aliunde notis: hoc loco non nisi de iis agendum quae spectant tantum ad *jurisprudentiam positivam privatam germanorum commu-*

B 2

nem.

nem. Sunt ea triplicis generis, nimirum doctrinarum juris 1) *peregrini*; 2) *domestici* seu *germanici* 3) *bo-dierni* quoad utrumque jus, tam peregrinum quam domesticum.

CAPVT I.

DE SVBSIDIIS IVRIS
PRIVATI PEREGRINI.

§. 29.

Licet subsidia juris peregrini sint duplicis generis, nimirum juris *romani* et *canonici*: consultum tamen est hoc loco non nisi de subsidiis juris peregrini *romani* agendum esse, cum subsidia juris *canonici*, magis commodo loco, nimirum in praecognitis juris-prudentiae positivae ecclesiasticae Germanorum communis explicari possint et debeant. Quod itaque attinet *subsidia juris romani* varii et multiplicis generis, ea reduci possunt ad haec quatuor summa genera, quod sint vel *historica*, vel *philosophica*, vel *philologica*, vel *juridica* subsidia.

MEMBRVM I.

DE SVBSIDIIS HISTORICIS.

§. 30.

Haec subsidia sunt quadruplicis generis, nimirum 1) *historia civilis romanae* *strictè* sic dictae; 2) *notitiae vicissitudinum juris romani*; 3) *antiquitatum romanarum*; 4) *litteraturae juridicae* quoad jurisprudentiam romanam, studium.

(A)

D E

HISTORIAE CIVILIS ROMANAE
 STRICTE SIC DICTAE,
 NEC NON VICISSITVDINVM IVRIS ROMANI
 ET ANTIQVITATVM ROMANARVM
 S T V D I O.

§. 31.

Historiae civilis romanae studium versatur circa talia facta, quae originem et statum publicum reipublicae romanae concernunt. Quae cum ita sint, illud sub se continet studium *historiae juris romani*, quatenus haec facta talia sunt, quae legum romanarum originem et fata concernunt. Licet vero *totius historiae civilis romanae* studium ad subsidia jurisprudentiae romanae referri debeat: potissimum tamen huc pertinet studium *duplicis* juris romani, *generalis* et *specialis* seu *specialissimi*: prout vel non nisi *summa genera* legum romanarum et diversas earum *species*, vel hoc seu illud *individuum* earum, concernit. Caeterum ad *specialissimam* historiam juris romani praesertim pertinet *chronologia singularum legum romanarum*, cum qua non confundenda notitia *vicissitudinum* juris romani de qua nunc agendum.

CHRIST. CODOFR. HOFFMANNI Praefatio historiae
 jur. rom. praemissa: *de necessitate et utilitate historiae juris romani.*

PETRI MASCOVII Or. *de usu et praestantia historiae augustae in jure civili.*

CHR. THOMASII Praef. ad *Sigonii Antiquitates jur. populi romani*. Tom. I. Halae 1715.

HENR. HAHNII Or. de usu chronologiae in *jurisprudencia*. Helmst. 1640. et adjecta WIELINGII *jurispr. restitutae* p. 123. seqq.

ABRAH. WIELINGII *Jurisprudencia restituta sive index chronologicus in totum juris Justinianeae corpus ad modum Jac. Labitti, Ant. Augustini et Wolfg. Freymontii, nova tamen, et faciliore methodo collectus*. Amstelod. 1727. 8.

PETRI RELANDI *Fasti consulares ad illustrationem Codicis Justinianae Theodosiani secundum rationes temporum digesti*. Trajecti Bat. 1715. 8.

THEODORI IANSONII ab AMELOVEN *Fastorum romanorum consularium libri dec.* Editio altera. Amstelod. 1740 8.

§. 32.

Quod itaque attinet 2) *Notitiam vicissitudinum juris romani*, ea non tam recensio factorum est, quibus leges romanae originem et mutationem debent, quam notitia historica quae legum romanarum tenorem concernit, et in eo consistit, an, et qualem mutationem, secundum temporis diversitatem, subierint sanctiones hujus juris in singulis ejus argumentis. Unde haec notitia etiam *historia doctrinarum seu dogmatum juris romani* dici posset.

ANT. SCHVLTINGII Or. de *jurisprudencia historica dicta Franckerae pridie Kal. Jun. 1712.* et postea inserta EIVS *Jurispr. Antejust. BVDERI Opusc. de rat. et meth. stud. juris* P. 2. num. 3. SCHVLTINGII *Comment. academicis* Vol. II. num. IV.

CHRIST. FRID. GEORG. MEISTER *Oratio: de studii juris romani chronologici diligentius excolendi necessitate* Goett. 1756. et in EIVS *Opusc.* num. XI.

§. 33.

§. 33.

Progredior ad illud studium subsidiarium juris romani historicum, quod sub 3) *antiquitatum romanarum* nomine venit, et iidem talis pars eruditionis est, quæ potius ad notitiam entis, quam historiam strictè sic dictam, referri debet. Sistit enim ea *notitiam institutorum et status rerum cujuscunque generis*, cujus intuitu mutato ita contigit, ut, qualis olim erat, esse desierit. Unde hoc studium subsidiarium, præter varia alia, etiam sub se comprehendit sic dictam *archaeologiam juridicam*.

FR. CHRIST. WOLLE *Archaeologiae juridicae Specimen.*
Lips. 1772.

(B)

DE LITTERATURA IVRIS
ROMANI.

§. 34.

Litteratura juris romani est pars litteraturæ juridicæ ad jus romanum restricta, et sub se continet
a) *Notitiam eorum ICtorum, qui præsertim suis scriptis jurisprudentiæ romanæ culturam promoverunt, et vulgo sub Civilistarum nomine veniunt*; b) *Historiam ipsius jurisprudentiæ romanæ*; c) *Notitiam scriptorum juris romani*.

§. 35.

Quod attinet a) *NOTITIAM ICTORVM qui ad Civilistas referri possunt, inter ICTos omnis aevi, sicque antiquos, medios et novos ICTos, dantur Civilistæ. Ad antiquos seu veteres pertinent ICii romani strictè*

B 4

fic

fic dicti, quorum proceres sunt CAIVS seu GAIVS, PAVLVS, VLPIANVS, PAPINIANVS. *Mediorum* civilistarum nominatim mentionem fieri vix opus est, dum IRNERII et ACCVRSII, nec non BARTOLI et BALDI, hujusque farinae reliquorum civilistarum mediorum, memoria tanti non sit ponderis, ut hic resuscitari necesse sit. Ad *recentiores* civilistas itaque statim me converto, et, ut de *viventibus* nihil dicam, quoad *demortuos*, sive *Humanistae* sint, sive *Realistae* sint, tales tamen sunt, qui ob pragmaticam juris romani scientiam, aequae ac illi, merentur eorum hic mentionem fieri, sequentes, pro temporum diversitate quo floruerunt, hic notandi sunt. Qui seculum XVI. ornarunt civilistae sunt ALCIATVS, CVIACIVS, DVARENVS, BALDVINVS, HOTOMANVS, BRISSONIVS, DONELLVS etc. Seculi XVII. potiores civilistae sunt GALVANVS, PERETZ, GODFREDVS, MERILLIVS, MENAGIVS, VINNIVS, HYBERVS, GIPHANIVS, VVLTEIVS, STRAVCHIVS, CARPZOVIVS, LAVTERBACHIVS etc. Civilistae qui seculo XVIII. floruerunt sunt: VOETIVS, NOODT, VAN ECK, SCHVLTING, WESTENBERG, WIELING, VAN DE WATER, BYNCKERSHOEK, SCHILTER, STRYK, GVNDLING, BOEHMER, HEINECCIUS, LEYSER, WERNHER, BERGER, GEEAVER etc.

§. 36.

Sunt porro b) HISTORIAE IVRISPRVDENTIAE ROMANAE primae lineae hae. I. Prima, quae ab orbe condito orta est, jurisprudentia est jurisprudentia romana, debetque ICTis antiquis, et inter

ter eos, Ictis romanis stricte sic dictis sub libera republica florentibus, originem. II. Sic orta jurisprudentia romana per reliquos Ictos romanos magis magisque exulta, circa medium Seculi III. lapsa, et licet per Sec. IV. V. et VI. nondum ita lapsa, ut plane nulla ejus cultura superfuerit, in Occidentali Imperio tamen deserbuit per Sec. VII. VIII. IX. X. et XI. studium jurisprudentiae romanae. III. Ast aliquo modo, saltem in Imperio Romano Occidentali, sepulta jurisprudentia romana, praesertim Sec. XII. per Civilistas medios in Italia resuscitata est, per quos, Glossatores nimirum et reliquos Civilistas medios, magno feruore quidem, ast misere, exulta est Sec. XII. XIII. XIV. XV. et Sec. XVI. quoad primam ejus partem dimidiam. IV. Tandem in Sec. XVI. depulsa apud Gallos, per litterarum elegantiorum cum studio juris romani conjunctionem, barbarie, sicque detectis purgatisque fontibus juris romani, fereniorem faciem accepit jurisprudentia romana, et orti sunt in Gallia inter Civilistas sic dicti Humanittae. V. Gallorum vestigia premere coeperunt Sec. XVII. Belgae, Germani, Itali et Hispani, licet non desint, qui in veteri luto haerebant. VI. Praeterea per sanioris philosophiae usum in hoc, in quo vivimus, seculo, insignia incrementa coepit jurisprudentia romana.

§. 37.

Sequitur c) NOTITIA SCRIPTORVM IV-
RIS ROMANI quae huc redit. Sunt scripta juris ro-
mani, praeter unicum scriptum juridicum generale,
cujus hic mentio facienda, quod est EVERHARDI
OTTONIS *Thesaurus juris romani* Ultraj. 1733. feqq.
fol. partim scripta *legalia*, partim scripta *doctrinalia*,

cum inter scripta juridica casuistica non dentur quae huc referri possunt.

§. 38.

LEGALIA SCRIPTA IVRIS ROMANI sunt triplicis generis, prout spectant jus romanum

I. ANTEIVSTINIANEVUM, quorsum et referri possunt scripta Ictorum romanorum, licet proprie legalia scripta non sint. Sunt vero inter scripta juris Antejustiniani, praeter collectionem horum scriptorum quam continet SCHVLTINGII *Jurisprudencia vetus Antejustiniana*. Lugd. Bat. 1717. et cura AYRERI Lips. 1737. 4. praesertim notanda, quoad

I. Fragmenta LL. XII. Tab. et Edicti perpetui, GOTHOFREDI (Iac.) *Quatuor fontes juris civilis*. Genevae 1653. 4. et apud OTTONEM in *Thef. juris* Tom III.

LOCELLA (Aloys L. B. a) *Tria tentamina ad illustrandas LL. XII. Tab.* Viennae 1754. 8.

FVNCCII (Io. Nic.) *LL. XII. Tab. suis quorquot reperviri potuerunt fragmentis restituta et observationibus critico antiquariis illustratae*. Rint. 1754. 4.

HEINECCII (Io. Gottl.) *Historia Edicti perpetui*. In *EIVS* Opusc. posthumis. Halae 1744. 4.

2. Leges romanas strictae sic dictas.

VOORDA (Iac.) *Comm. ad L. Falcidiam*. Harl. 1738. 8.

HEINECCII (Io. Gottl.) *Comm. ad L. Juliam et Papiam Poppaeam*. Amstel. 1728. 4.

3) Frag-

3. *Fragmenta scriptorum veterum ICtorum.*

CATI *Institutionum libri quatuor*, licet non integri, apud SCHVLTINGIVM l. c.

Tituli ex corpore VLPIANI XXIV. apud SCHVLTINGIVM l. c.

Fragmentum veteris ICri de juris speciebus et de manumissionibus. Edidit, notas et emendationes adjecit Matthias RÖVER. Lugd. Batav. 1739. 8.

MAIANSI (Gregorii) *ad triginta ICtorum omnia fragmenta quae exstant in juris civilis corpore* Commentarii. Genevae 1764. 4.

Mosaicarum et Romanarum legum collatio ex integris PAPINIANI, PAULI, VLPIANI aliorumque veterum juris auctorum libris ante tempora Justiniani desumpta, apud SCHVLTINGIVM l. c.

CANNEGIETER (Herm.) *Comm. ad fragmenta quae exstant in collatione LL. Mosaicarum et Romanarum.* Franecq 1765. 4.

CANNEGIETER (Ioan.) *Domitii Vlpiani fragmenta libri singularis regularum et incerti auctoris collatio legum mosaicarum et romanarum.* Traj. et Rhenum 1768. 4.

Consultatio veteris cujusdam ICri apud SCHVLTINGIVM l. c.

PAPIANI responsorum liber et ANIANI breviarium apud SCHVLTINGIVM l. c.

4. *Constitutiones Imperatorum.*

Fragmenta Codd. Gregoriani et Hermogeniani apud SCHVLTINGIVM l. c.

Codex Theodosianus ex edit. RITTERI. Lipsiae ab ann. 1736 — 1743. VI. Tomi. fol.

Leges Novellae V. anecdotae Imper. Theodosii Jun. et Valentiani III. cum ceterarum Novellarum editarum titulis et variis lectionibus ex Cod. MS. Ottoboniano una cum aliis editae.

*editae. Opera IO. CYPH. AMADVTII. Romae
1767. f.*

II. IVSTINIANEVUM scil. a Justiniano compilatum
vel constitutum, quoad

I. singulas collectiones quae corpus juris romani
constituunt,

A. INSTITVTIONES IVSTINIANI.

*Institutionum seu elementorum D. Justiniani sacratissimi prin-
cipis Libri IV. Norimb. 1529. 8.*

D. IVSTINIANI *Institutiones ex recensione Jacobi Cujacii.*
Editionem curavit et animadversiones nonnullas adje-
cit Io. Bernh. KOEHLER, Goett. 1772. 8.

THEOPHILI *Paraphrasis graeca Instit.* cura Guil. Ott.
REITZII Tomi II. Hagae Comit. 1751. 4.

OTTONIS (Everh.) *Notae et Commentar. ad Instit.* Ultraj.
1729. 4.

VINNII (Arnold.) *Comment. ad Institutiones, cum animad-
versionibus HEINECCII.* Lugd. Bat. 1726. 4. maj.

COSTAE (Jani a) *Comment. ad Institut.* Paris 1659. et
Lugd. Bat. cura Joar. van de WATER, cum notis
MARCILII et MURETI. 1710. nec non ibid. cura
RÜCKERI 1744. 4. maj.

MERILLII (Edmundi) *Commentar. in I. libros IV. cum
Praef. c. H. TROTZ.* Traj. ad Rhenum 1739.

B. PANDECTAS seu DIGESTA.

Editiones HALOANDRI Norimb. 1529. 4. et TAV-
RELLII. Flor. 1553. fol.

FABRI (Ant.) *Rationalia ad Pandectas V.* Tomi Lugd.
1663. fol.

NOODT (Gerardi) *Commentar. ad Libros XXVIII. Pan-
dectarum.* Lugd. Bat. 1716. 4.

- BRUNNEMANNI (Jo.) *Comm. ad ff. Witt.* 1731. fol.
 HOMMELII (Car. Ferd.) *Palingenesia liberorum juris veterum, sive pandectarum loca integra ad modum indicis Labiitti et Wielingii oculis exposita et ab exemplari Tauvelliü Florentino accuratissime descripta.* Tom. III. Lipsiæ 1767. 8.

C. CODICEM REPETITAE PRAELECTIONIS.

- Editiones HALOANDRI Norimb. 1530. fol. et CONTII. Parisiis 1562. fol.
 PEREZ (Ant.) *Praelect. in Codicem.* Antw. 1720. fol.
 GIPHANII (Hub.) *Enarrat. et Comment. in VII. Libr. Cod. Justin. leges celebriores.* Colon. 1614. 4.
 BRUNNEMANNI (Io.) *Commentarius in Codicem.* Lips. 1717. fol.
 EIVSDEM *memoriale legum Codicis per quaestiones adornatum.* Franc. 1710. 12.
 PAGENSTECHE (Alex. Arn.) *Irnerius injuria vapulans, seu Commentarius ad Authenticas.* Groeningæ 1701. 4.
 MERILLII (Edmundi) *Commnt. ad L. Dec. Justiniani.* Paris. 1618. 4. Antw. 1622. fol.

D. NOVELLAS IVSTINIANI.

- Haloandrina Novellarum editio.* Norimbergæ 1531. fol.
Novellae Constitutiones ex graeco in latinum conversae et notis illustratae a Io. Frid. HOMBERG ZV VACH. Marb. 1717.
 GVIACII (Iac.) *Comment. in Novellas.* Lugd. 1570. fol.
 STEPHANI (Matth.) *Expositio Nov. Witt.* 1700. 4.
 GVDELINI (Petri) *Comm. de jure novissimo.* Arnh. 1661. 4.
 RITTERSHVSII (Conr.) *Novellarum Justiniani methodica expositio.* Argent. 1669. 4.

LVDVICI (Frid. Jac.) *Comp. Novellarum Justiniani*. Hae-
lae 1702. 8.

2. Corpus juris romani has collectiones conti-
nens ipsum

CHARONDAE (Lud.) Antwerp. 1575. fol.

CONTII (Ant.) Parisiis 1562. 8. Lugd. 1571. 12.

GOTHOFRIDI (Dyon.) cura Sim. van Leeuwen. Am-
stel. 1663. fol.

EIVSDEM Lipsi. 1740. 4.

GEBAVERI Tom. I. Goett. 1776. 4.

FREISLEBENII (Christ. Henric.) Altenb. 1720.
1753. 4.

R. I. P. ICTI *Aurelianensis Pandectae Justinianee in novum
ordinem digestae, cum legibus Codicis et Novellis quae jus
pandectarum confirmant, explicans vel abrogans*. Parisiis
1748 — 1752. fol.

BEGERI (Eusebii) *Corpus juris civilis reconcinatum*.
Franc. et Lipsi. 1767. 4.

3. Singulos textus juris romani in Corp. Jur. Rom.
obvios. Quorum pertinent scripta exegetica et
critica, saltem potissimum talia, in quibus diffici-
les textus jur. rom. explicati et emendati sunt.
De his scriptis hic non nisi hoc notandum, huc
pertinere CAROLI HOMMELII *Corpus juris
civilis cum notis variorum*. Lipsi. 1768. 8.
eaeque potissimum produsse sub titulis: *Obser-
vationum et emendationum; Conjecturarum;
Animadversionum; Parergorum; Interpretatio-
num etc.*

III. POSTIVSTINIANEVN

Basilica cura et cum interpret. latina Car. Annib. FABROTTI 1647. fol. Vol. VII.

BECK (Casp. Achat.) *de Novellis Leonis Augusti et Philosophi earumque usu et auctoritate liber singularis. Praemissa est dissertatio de provida Dei cura in dispensandis jurisprudentiae facis.* Jenae 1726. 4. quem libellum adjectis animadversionibus et mantissa commentationum ad argumentum spectantium edidit D. CAR. FRIDER. ZEPERNICK. Halae 1779. 8.

BONEFIDII (Enim.) *Juris Orientalis Libri III.* Paris. 1573. 8.

LEVNCLAVII (Io.) *Jus Graeco-Romanum,* cura Mar. quardi FREHERI Tomi II. Francof. 1596. fol.

CONSTANTINI HARMENOPVLI *Pronptuarium juris graece cum latina versione, notis atque Glossario* cura DION. GOTHOFREDI. Lugd. 1587. 4.

RIGALTII (Nic.) *Glossarium verborum quae in Novellis Imperatorum Orientis post Justinianum occurrunt.* Paris. 1601. 4.

Veteres glossae verborum juris, quae passim in Basilicis repiuntur. Edidit. LABBAEVS Paris. 1706. 8. Postea ibid. 1679. fol. ut et in OTTONIS *Thesauo juris rom.* Tom. III.

RÖVERI (Matth.) *Specimen Observationum et emendationum in glossas veteres verborum juris, quod adjectum Fragmento veteris ICri etc. de quo supra pag. 27.*

§. 39.

Sequuntur DOCTRINALIA SCRIPTA IVRIS ROMANI, saltem a potiori talia, inter quae notari merentur, quoad

I. Sy-

I. Systemata et compendia Iur. Rom. secundum ordinem Instit. vel Pandectarum.

VOETII (Io.) *Commentarius ad Pandectas*. Lugd. Bat. 1680. seqq. fol. Halae 1776. seqq. 8.

HUBERI (Vlr.) *Prælectiones ad Pandectas*. Lipf. 1735.

GEBAVERI (Georg. Christ.) *Ordo Instit. Justin. brevibus positionibus comprehensus*. Goetting. 1752. 8.

WESTENBERGII (Io. Ortw.) *Principia juris sec. ord. Instit.* Amst. 1699. 8.

EIVSDEM *Principia juris sec. ord. Digest.* Hard 1712. 8.

ECK (Corn. van) *Principia juris sec. ord. Digest.* Ultraï. 1691.

HEINECCI (Io. Gottl.) *Elementa juris civilis secundum ordinem Institutionem*, quorum prima editio proditit Franequerae 1727. quamque primus IO. GEORG.

ESTOR suis auxit animadversionibus. Prodicunt etiam ipsius auctorita *Recitationes in haec elementa*.

Vratisl. 1773. nec non nostris diebus alii vario modo emendarunt et illustrarunt hunc librum, veluti

HOEPFNER, WOLTAER et WALDEC. Primus praefertim Erf. ad Moen. 1783. edidit non solum librum sub titulo: *theoretisch-practischer Commentar über die Heineccischen Institutionen* 4. sed et *Tabellen über die Heineccischen Institutionen*. Ibid. eod.

EIVSDEM *Elementa juris civilis secundum ordinem Pandectarum*. Edit. novissima. Lipf. 1775. 8.

EIVSDEM *Elementa juris civilis secundum ordinem Pandectarum*. Edit. novissima. Lipf. 1775. 8.

IVNGHANS (Jo. Frid.) *Initia juris civilis sec. ord. Instit.* Lipf. 1787. 8.

II. Systemata et compendia Juris Rom. secundum ordinem naturalem.

DONELLI (Hugo) *Commentariorum juris civilis* Lib. XXVIII. Hanoviae 1612. fol.

- VVLTEII (Herm.) *Jurisprudencia romana*. rec. Marb. 1748. 8.
- HABERNICKEL (Eberh.) *Institut. juris romani*. Editio tertia. Goett. 1776. 8.
- HOFACKER (Car. Christ.) *Initia juris civilis Romano-Germanici*. Tub. 1788. 8.
- MÜLLER (Jo. Taddaeus) *Systema pandectarum ad fora germaniae applicatum*. Manhemii IV. Partes 1785. seqq.
- MADIHN (Lud. Godofr.) *Principia juris romani in usum praelectionum systematicè disposita*. P. I. Praecognita et theoriam generalem exhibens. Franc. cis Viadrum. P. II. theoriam specialem juris in personam complexa. Ibidem. P. III. theoriam specialem juris in rem praeter hereditatem sistens. Ibidem.

III. Scripta doctrinalia reliqua juris romani privati innumera, inter quae hic tantum ea notanda, quae, vel i) ad certam partem systematis jurisprudentiae positivae privatae referri nequeunt, veluti

- VICAT (Phil.) *Vocabularium juris utriusque ex variis antea editis, praesertim ex Alex. Scori, Jo. Kahl, Barn. Brissonii et Jo. Gottl. Heineccii accessionibus*. Tomi III. 1759. Neapoli 1760. 8.
- WÜRFFEL (Lud. Aug.) *Jurisprudencia civilis definitiva*. Franc. 1749. et rec. 1768. 8.
- LVDOVICI (Jac. Frid.) *Usus practicus distinctionum juridicarum*. Halae 1702. seqq. 8.
- BOEHMERI (Just. Henn.) *Doctrina de actionibus*. Halae 1710. seqq.
- CARRACHII (Jo. Tob.) *Annotationes ad eam*. Halae 1775. 8.
- MENCKEN (Godofr. Lud.) *Introductio in doctrinam de actionibus forensibus*. Halae 1769. 8.
- PAELIKE (Carl. Frid.) *Introductio in doctrinam de actionibus forensibus*. Butzoviae et Wismariae 1768. 8.

- SCHMIDT (Jo. Lud.) *Praktisches Lehrbuch von gerichtlichen Klagen und Einreden*. Edit. 2da. Jena 1779. 8.
- COCCEII (Sam.) *Jus civile controversum*. Frf. 1729. 4.
- WALCHII (Car. Frid.) *Introductio in controversias jur. civilis*. Edit. 2da. Jenae 1776. 8.

vel 2) licet talia non sint, tamen, faltem a potiori, jus *romanum*, praetereaque unam alteramve *principalem* ejus doctrinam, comprehendunt. Quae enim, vel, faltem a potiori, jus *privatum germanicum* concernunt infra Cap. II. sub littera B. obveniunt, et quae non nisi ad hanc vel illam *particulam principalium doctrinarum jurisprudentiae positivae privatae Germanorum communis* spectant, non in his ejus praecognitis, sed in *ipso systemate* suis locis alleganda sunt. Quae cum ita sint, hic, inter plura alia, caeteroquin optima, scripta hujus generis non nisi haec notanda sunt.

WESTPHAL (Ernst Christ.) *System des römischen Rechts über die Arten der Sachen, Besitz, Eigenthum und Verjährung*. Leipzig 1788. 8.

IDEM *interpretationes juris civilis de libertate et servitutibus praediorum artis ordine digestae*. Ibid. 1773. 8.

IDEM *Erläuterung des Pfandrechts*. Ibid. 1770. 8. 4.

GALVANVS (Aurel.) *dissertationes variae de usufructu*. Genevae 1670. 4.

SORBER (Jo. Jac.) *de censu constitutivo*. Jenae 1746.

CLAPROTH (Justus) *Rechtswissenschaft von richtiger und vorsichtiger Eingehung der Verträge*. Erster Theil, welcher den allgemeinen alle Contracte und Verträge betreffenden Abschnitt und die beträchtlichsten Verträge enthält. Gött. 1786. 8. Zweyter Theil, welcher die eigentliche Contracte enthält. Gött. 1786. 8.

WEST-

- WESTPHAL (Ernst Christ.) *Lehre des gemeinen Rechts vom Kauf- Pacht- Mieth- und Erbzincontract, der Cession, auch der Gewehr des Eigenthums und der Mängel.* Leipzig 1789. 8.
- FOTTGIESSER (Joach.) *de statu servorum veteri et novo.* Lemg^o 1736. 4.
- WIESTNER (Jo. Bernh.) *Das Vormundschaftsrecht.* Halae 1785. 8.
- MADIEN (Lud. Godofr.) *principia juris romani de successibus seu de jure hereditario systematice in usum praeflectionum disposita.* Francof. ad Viadrum. 8.
- KOCH (Lud. Christ.) *De successione ab intestato.* Jenae 178. 89.
- CLAPROTH (Justus) *Von Testamenten, Codicillen, Vermächnissen und Fideicommissen,* Gött. 1782. 8.

MEMBRVM II.

DE

SVBSIDIIS PHILOLOGICIS.

§. 40.

Sic absolutis subsidiis historicis, progredior ad PHILOLOGICA SVBSIDIA, sub quo nomine in latiori sensu comprehendo *grammatica; critica stricte sic dicta, poetica et rhetorica* subsidia juris romani. Quod itaque attinet a) *grammatica subsidia*, ad ea pertinent ipsae linguae, quae ad subsidia specialia jurisprudentiae romanae referri debent, quales sunt lingua *latina* et *graeca*. Lingua legum romanarum originaria enim partim latina, partim graeca lingua est. Sunt quidem qui addunt linguam *ebraeam*, ast ejus *in jure romano* usus nullo idoneo argumento evinci potest.

CONF. SIBENII Or. de conjungendo studio graecae linguae cum jurisprudentia. Amst. 1730.

§. 41.

Majoris momenti sunt inter subsidia philologica juris romani b) *critica subsidia strictè sic dicta seu ars critica juris romani*, quae est pars artis criticae juridicae seu legalis. Licet vero ipsa ars critica juris romani hic non tradenda: non possum tamen non monere, ad artem criticam juris romani referri debere scientiam eorum quae faciunt ad 1) *inscriptionum et subscriptionum legum romanarum intelligentiam*; 2) *restitutionem verae lectionis textuum juris romani*; 3) *detegenda glossmata quae in textus juris romani irrepserunt, praesertim emblemata Triboniani*; 4) *distinguendas quinquaginta decisiones Iustiniani ab aliis ejus constitutionibus*; 5) *palinogenesis legum romanarum et scriptorum veterum Ictorum romanorum*; 6) *inscriptionum proprie sic dictarum, quae sunt scripturae in aere, lapidibus vel alia materia duriore incisae, rei alicujus, vel indicandae, vel memoriae ejus conservandae causa, factae, notitiam et intelligentiam*. Posset praeterea et huc referri 7) *juris romani postiustiniani et glossarum nomicarum notitia*.

HENR. BRENCMANN *de legum inscriptionibus*. Lugd. Bat. 1705.

Bernh. HENR. REINHOLD *de inscriptionibus legum Dig. et Cod.* Duisb. 1712.

V. V. C. C. IO. IAC. WISSENBACHII *emblemata Triboniani et IO. WYBO Tribonianus ab emblematis Wassenbachii liberatus*. Praefationem praemisit IO. GOTTL. HEINECCIUS. Halae 1736. 8.

Chr.

- Chr. Frid. Georg. MEISTER *de principio cognoscendi emblemata Triboniani.* Goett. 1745. ut et in EIVS Selectis Opusc. num. IV.
- Jo. Frid. EISENHART *Commentatio: de auctoritate et usu inscriptionum in jure.* Helmst. 1740. 4.
- Jo. Conr. STIGLITZ *de usu et praestantia tabulae Traianae in jure romano.* Alt. 1757.
- Gül. BEST *ratio emendandi leges* ed. nov. Lips. 1745. 8.
- Jo. Sam. BRUNQVELL *Prol. acad. de utilitate ex diligenti comparatione omnium ejusdem inscriptionis in Digestis capitum capienda, deque hujus artificii inventoribus et promotoribus.* Jenae 1724. et in EIVS Opusc. Tom. I. num. VI.

§. 42.

Ad philologica subsidia refero etiam subsidia c) *poëtica*. Pöetarum tam latinorum, quam graecorum studium enim varium praebet in studio juris romani usum. Praecipue pöetarum lectio saepe multum conducere potest ad intellectum legum romanarum, et rituum atque ceremoniarum negotiorum civilium. Non ipsum Pöetices studium itaque, sed tantum pöetarum lectio, ad subsidia studii juris romani referri potest.

Cornel. van ECK *Orat. duae: de studio Pöëtices conjungendo cum studio juris romani.* Franecq. 1695. et 1699. recitatae,

Frid. STRUNTZ *de Pöetarum sigillatim Homeri auctoritate apud ICros.* Viteb. 1717.

Jo. Georg. ESTORIS *Praefatio: de jurisprudentia Q. HORATII Fl. quae praemissa HAMBERGERI Opusculis.*

Von dem juristischen Werth der Dichtkunst in den Beyträgen zu der juristischen Litteratur in den Preussischen Staaten. Erste Sammlung. Abschnitt II. num. 2.

§. 43.

Tandem et subsidia d) *rhetorica* ad philologica juris romani subsidia referri possunt. Veniunt enim mihi, sub subsidiorum rhetoricorum nomine, subsidia quae concernunt stilum, quo usi sunt legum auctores, quorsum pertinent *figurae, elegantiae* et sub iis comprehensae *particulae* atque *proverbia*. In juris romani studio itaque, sub hoc ejus subsidio comprehendi potest notitia latinitatis et stili, tam quoad scripta veterum Ictorum romanorum quorum fragmenta in Pandectis obveniunt, unde oritur *latinitas et stilus pandectarum*: quam quoad dicendi genus quod in constitutionibus Imperatorum deprehendimus, unde oritur *stilus et latinitas Codicis et Novellarum*, qui pro temporum diversitate diversus est, ab eoque differt *stilus Institutionum*. Prout vero ipsa ars poetica ad subsidia Jurisprudentiae romanae referri nequit: ita nec ipsa ars rhetorica, caeteroquin ornans futurum Ictum, huc pertinet.

Petri de TOVLLIEV Diss. *de occurrentibus in jure civili anastropheis*. In EIVS *Collectaneis* a JO. WOLBERS editis num. X. pag. 300 — 320.

Ge. Casp. KIRCHMAIERI *Opuscula VI, de latinitate Digestorum et Institutionum*. Halae 1772. 8.

Car. Andr. DVCKERI *Opuscula de latinitate veterum Ictorum*. Lugd. Bat. 1711. et Traj. ad Rhenum. 1761. 8.

Guil. Henr. BRÜCKNER *de latinitate corporis juris civilis an pura satisque probata sit*. Jenae 1719.

MEM.

MEMBRVM III.

DE SVBSIDIIS PHILOSOPHICIS.

§. 44.

Quod attinet jurisprudentiae romanae PHILOSOPHICA SVBSIDIA, non nisi unicum datur subsidium *speciale* hujus generis, quod est studium ejus philosophiae, quae antiquis ICtibus romanis placuit. Haec vero fuit *philosophia Stoica*, cui additi fuerunt, si non omnes, tamen plerique ICtibus romani, qui ideo ex ipsis philosophiae hujus praeceptis saepius defumferunt decisiones suas a IVSTINIANO in legum numerum relatas. Caeterum vero, quem praestat generatim, secundum praecognita *jurisprudentiae positivae Germanorum generalia*, quae sunt *doctrinarum propaedeuticarum juridicarum* praecipua pars, philosophia non mere speculativa, usum in omni jurisprudentia: eundem et quoad jurisprudentiam privatam romanam eam praestare, nemo, cui est mens sana in corpore sano, dubitat. Praesertim quod *philosophiam Wolfianam* attinet, eo minus de magno usu hujus pragmaticae philosophiae in jure dubitari potest, postquam magni nominis ICtus IO. VLR. L. B. de CRAMER, ad cujus pedes me olim sedisse mihi valde gratulor, per tredecim specimina sub titulo: *de usu philosophiae Wolfianae in jure* hoc satis luculenter probavit. Interim tamen, inter reliquas philosophiae partes, praesertim jurisprudentiam naturalem ita traditam, ut tam *formaliter* quam *materialiter* influat in jurisprudentiam positivam privatam Germanorum communem, inter reliquas philosophiae partes principale subsidium philosophicum jurisprudentiae esse quilibet, vel me non monente, videt.

dat. Unde in meo systemate jurisprudentiae naturalis utraque doctrina juris naturalis, quae praesertim lucem affundit jurisprudentiae positivae privatae Germanorum, ita prout §. 417 — 759. ut et §. 1503 — 1518. a me factum est, docenda erat.

IO. GOTTFR. SCHAVMBURG *de jurisprudentia veterum ICtorum Sroica.* Jenae 1745. 8.

CHR. FRID. GEORG. MEISTER *Pr. de philosophia ICtorum Sroica in doctrina de corporibus eorumque partibus.*
In EIVS Sel. Opusc. num. X.

MEMBRVM IV.

DE SVBSIDIIS IVRIDICIS.

§. 45.

Sub nomine subsidiorum juridicorum hic comprehendo omnes reliquas partes jurisprudentiae positivae Germanorum communis, praeter jurisprudentiam privatam. Inter eas vero, praeter doctrinas propaedeuticas juridicas, quas eum in finem in formam artis redegere et sub hoc nomine a 1781 edidi, non nisi 1) *jurisprudentia positiva Germanorum generalis*, quae dicto anno simul prodiit; 2) *jurisprudentiae publicae romanae quaedam doctrinae*; 3) *jurisprudentia positiva publica Germanorum*, huc referri possunt.

§. 46.

Quod attinet in specie jus publicum romanum notandum, illud esse triplex, nimirum ut ajunt periodi 1) *regiae*; 2) *liberae reipublicae*; 3) *imperii romani*, unde ex triplici fonte hauriendae sunt doctrinae juris publici romani, sive quibus variae doctrinae juris privati intelligi nequeunt.

CAPVT. II.

DE

SVBSIDIIS IVRIS PRIVATI
DOMESTICI SEV GERMANICI.

§. 47.

Subsidia juris privati germanici seu domestici in eo conveniunt cum subsidiis juris privati peregrini seu romani, quod etiam sint, vel *historica*, vel *philologica*, vel *philosophica*, vel *juridica* subsidia, unde et secundum eundem ordinem de iis hic agendum.

MEMBRVM I.

DE SVBSIDIIS HISTORICIS.

§. 48.

Et haec subsidia historica duplicis generis sunt, nimirum, aut reliqua subsidia historica praeter litteraturam juris privati germanici, nimirum 1) stricte sic dicta historia germanica; 2) noticia vicissitudinum juris germanici privati 3) antiquitates germanicae iuridicae: aut dicta litteratura.

(A.)

DE

HISTORIA GERMANICA,
VICISSITVDINIBVS IVRIS GERMANICI PRI-
VATI ET ANTIQVITATIBVS GERMANICIS
IVRIDICIS.

§. 49.

Quae supra §. 31. seqq. de his subsidiis quoad jus romanum dicta sunt, mutatis mutandis valent etiam de

C 5

jure

jure germanico, tam quoad *historiam germanicam stricte sic dictam*, quam quoad *notitiam vicissitudinum juris germanici privati et antiquitatum germanicarum*. Modo noterur huc quoque referri posse *notitiam omnium eorum quae secundum §. 22. faciunt ad probationem existentiae consuetudinum germanicarum antiquarum et medii aevi*. Licet vero praecedentia studia subsidiaria historica nonnulla eorum sub se contineant, hoc tamen de omnibus dici nequit.

10. GEORG. CRAMER *Comm. acad. de conjungendo juris et antiquitatum germanicarum studio, hujusque subsidiis et adjumentis*. Lips. 1729.

10. CHRIST. SIEBENKES *Disquisitio de studio chronologico juris praesertim germanici*. Alt. 1777.

(B)

DE

LITTERATURA IVRIS PRIVATI
GERMANICI.

§. 50.

Litteratura juris germanici privati, quae est pars litteraturae juridicae ad jus germanicum privatum restricta, sub se continet a) *Notitiam eorum ICtorum qui praesertim statores et promotores jurisprudentiae privatae germanicae fuerunt et adhuc sunt*, qui vulgo *Germanistae* appellari solent. Sunt tales, quoad ICtos jam demortuos, praesertim SCHILTERVS, HERTIVS, BEYERVS, HOFFMANNVS, THOMASIVS, LVDWIGIVS, BÖHMERVS, HEINECCIUS, POLACIVS, ENGAVIVS, SENKENBERGIVS, CRAMERVS, HEVMANNVS, GRYPENIVS, ESTOR.

§. 51.

§. 51.

Secunda pars historiae litterariae juris germanici privati est b) *historia jurisprudentiae privatae germanicae*, in qua hujus partis jurisprudentiae fata recensenda, quae haec sunt. I. Licet ante Sec. XVIII. non plane neglecta sit jurisprudentia germanica privata, circa finem Sec. XVII. et ineunte hoc nostro seculo tamen coepit potissimum ejus cultura. II. Ab hoc tempore cultura ejus potissimum orta est per adjectum, doctrinis juris privati, secundum jus peregrinum explicatis, earum usum hodiernum. III. Postea ejus cultura promotam est per introductam methodum per differentias. Tandem IV. ab anno hujus seculi septimo, per separatas lectiones academicas in jus germanicum privatum habitas, in eumque finem conscripta compendia jurisprudentiae germanicae privatae, et tot specialia scripta, in quibus singulae doctrinae juris germanici privati explicatae sunt, et haec pars jurisprudentiae insignia coepit incrementa.

§. 52.

Pars tertia historiae litterariae juris germanici privati est c) *notitia scriptorum juris germanici privati*. Sunt vero scripta hujus generis partim *legalia*, partim *doctrinalia* scripta.

I. *Legalia* scripta sunt, vel saltem iis aequiparanda, quoad jus germanicum

I. ANTIQVVM

GEORGISCH (Petri) *Corpus juris germanici antiqui cum praefatione HEINECCI. Halae 1738. 4.*

GEBAVERI (Ge. Chr.) *vestigia juris germanici antiquissima in C. Corn. Taciti Germania obvia. Goett. 1766. 8.*

MAR-

MARCVLPHI *formularum Libri II.* editi ab Hieron. Bignonio. Paris. 1613. 8.

2. MEDIUM

HENR. CHRIST. SENCKENBERG f. CVST. GEORG. KOENIG de KOENIGSTHAL, *Corpus juris germanici.* Tom. I. Franc. ad Moenum 1759. Tom. II. ibid. 1765. fol.

EYKENS VON REBGOW *Sachsenspiegel nebst der vollständigen teutschen Glosse* durch Carl Wilhelm GAERTNER, Leipzig 1732. fol.

MECKBACH (Hier. Christ.) *Anmerkungen über den Sachsenspiegel.* Jenae 1764. 4.

3. NOVVM

Neue Sammlung der Reichsabschiede, welche von den Zeiten Kayser Conrads des II. bis jetzo auf den teutschen Reichstagen abgefasset worden. Frankf. am Mayn 1747. fol.

MEVRODS (Sev. Theod.) *Erläuterung des neuesten Reichsabschiedes.* Jenae 1752. 4.

GERSTLACHERS (Carl Friderich) *Handbuch der teutschen Reichsgesetze.* Erster Theil 1786. etc.

II. Doctrinalia scripta juris germanici privati sunt

I. Systemata et compendia jurisprudentiae germanicae privatae

A. generaliora

POLAC (Jo. Frid.) *Systema jurisprudentiae civilis germanicae antiquae.* Lipsi. 1733. 4.

HEINECCI (Jo. Gottl.) *elementa juris germanici tum veteris tum quod hodie in ipsis obtinet rerum argumentis.* Ha-lae Tom. I. 1736. Tom. II. 1737. 8.

ESTOR (Jo. Georg.) *bürgerliche Rechtsgelehrtheit der Teutschen.* III, Th. 1757 — 1767. 8.

PÜTTERI (Jo. Steph.) *Elementa juris germanici privati.*
Edit. novissima. Gött. 1776. 8.

SELCHOW (Jo. Henr. Christ, &) *Elementa juris germanici
privati.* Edit. V. Hanov. 1779. 8.

BREILN (Car. Frid.) *jus germanicum privatum.* Vienne
1781. 8.

B. specialiora

PÜTTERI (Jo. Steph.) *primae lineae juris privati principum
speciatim germaniae.* Goett. 1768. 8.

SELCHOW (Jo. Henr. Christ. de) *Element. jur. publ. to-
mus alter continens jus privatum principum.* Goetting.
1772. 8.

MOSER (Jo. Jac.) *Persönliches Staatsrecht der zeutschen
Reichsstände.* 2. Th. 1775. 8.

IDEM *Familien- Staatsrecht der zeutschen Reichsstände.* 2. Th.
1775. 4.

MAIER (J. Chr.) *allgemeine Einleitung in Privat- Fürstenrechte*
Tüb. 1783.

GABKE (Lud. Frid.) *Dorf- und Bauern- Recht.* Halle
1780. 8.

Vom Geschlechtsadel und dessen Erneuerung. Leipz. 1778. 8.

FRICK (Jo. Henr.) *von den Rechten der Handwerker.* Edit.
nov. 1778. 8.

GNÜGENS (Fr. Andr. Gottl.) *Kriegesrecht.* Jena 1750. 8.

ZINCKENS (C. Fr. Willh.) *Einleitung zur Kriegesrechtsge-
lehrtheit in Teutschland.* Helmst. 1771.

REINHARDT (Jo. Jac.) *de jure forestali germanorum.* Erf.
1738.

LOBETHAN (F. A.) *Einleitung zum Bergwerksrechte.* Halle
1777. 8.

Das Lotto- Recht. Coburg 1771. 8.

SIGELS (Jo. Gottl.) *Einleitung zum Wechselrecht.* Ed. nov.
1773. 8.

EIVS-

EIVSDEM *Fürsichtiger Wechselgläubiger*. Edit. nov. Leipzig
1786 8

CANCRIN *Abhandlung von dem Waffvrechte sowohl dem natürlichen als positiven*. Halae 1769. 4.

WEDDERKOPP (Henn.) *Inrod. in jus nauticum*. Flensb.
1757. 4.

2. Reliqua scripta doctrinalia juris germanici privati, inter quae hic tantum nonnulla notanda, quae ad certam doctrinam systematis jurisprudentiae privatae referri nequeunt, veluti

STRVV (Frid. Gottl.) *Sammlung und rechtliche Erklärung unterschiedener teutscher Worte und Redensarten*. Hamb.
1748. 4.

Repertorium reale practicum juris privati Imp. Rom. Germ. Jenae: 1753. seqq. 4. IV. Th.

WIESAND (Georg. Steph.) *juristisches Handbuch*, etc. Hildburgh. 1762. 8.

SCHOTTEL (Just. Georg.) *von unterschiedlichen Rechten in Teutschland*. Frankf 1738. 8.

HOFFMANN (Jo. Guil.) *Obf. jur. germanici*. Frf. 1718. 8.

EBERHARDT (Jo. Heinr.) *Beyträge zur Erläuterung der teutschen Rechte*. Frf. 1769. 8.

DREYER (Jo. Carl) *Sammlung vermischter Abhandlungen zur Erläuterung der teutschen Rechte und Alerthümer*. IV. Th. 1754. seqq. 4.

EIVSDEM *zur Erläuterung der teutschen Rechte, Rechtsalterthümer und Geschichten angewandte Nebenstunden*. Bützow und Wismar 1768.

MEMBRVM II.

DE

SVBSIDIIS IVRIS PRIVATI
GERMANICI PHILOLOGICIS.

§. 53.

Absolutis subsidiis historicis jurisprudentiae privatae germanicae, sequuntur II) PHILOLOGICA SVBSIDIA hujus studii. Huc refero 1) *grammatica subsidia*, seu notitiam linguae germanicae, antiquae praesertim, sed et hodiernae, cui studio inserviunt *glossaria* et *idiotica*, quae vero, cum scripta juridica non sint, hic non recensenda.

§. 54.

Porro huc pertinent 2) *critica subsidia*, quae quoad jurisprudentiae germanicae studium quidem tantum momenti non sunt, ac sunt quoad studium jurisprudentiae romanae: ast tamen et hujus studii culturam insigniter promovent. Datur itaque et *ars critica juris germanici*, cujus momenta ex parte conveniunt cum iis, quae tanquam artis criticae juris romani posteriora momenta supra §. 41. laudavi, quibus hic accedit *ars diplomatica*, quatenus ea concernit diplomata germanica.

GEORG. STEPHAN. WIESAND *de usu artis criticae in jure germanico*. Jenae 1755.

§. 55.

Et hic quoad 3) *poëtica subsidia* vel verbo mendum, non plane deesse poëtica subsidia in studio jurisprudentiae privatae germanicae, dum negati nequit.

quit dari poëtas germanos, quorum studium infervire potest studio juris germanici, quod vel unicum exemplum elegantis ingenii Poëtae, cui vulpeculam Reinecke (Reinecke de Vofs) debemus, probat.

IOH. CARL DREYERS Abhandlung: *Von dem Nutzen des trefflichen Gedichtes Reincke de Voss in Erklärung der teutschen Rechtsalterthümer insonderheit des ehemaligen Gerichtswesens. In dessen zur Erläuterung der teutschen Rechtsalterthümer und Geschichten angewandten Nebenstunden.* Num. I. p. I — 256.

Juristery aus den Minnesängern gezogen in den neuesten Mannigfaltigkeiten meistens juristischen Inhalts. Num. IV.

MEMBRVM III.

DE

SVBSIDIIS IVRIS PRIVATI
GERMANICI PHILOSOPHICIS.

§. 56.

Hic valent quae supra de hoc subsidio dicta sunt, si discefferis ab iis quae de philosophia Stoica ibi obveniunt.

MEMBRVM IV.

DE

SVBSIDIIS IVRIS PRIVATI
GERMANICI IVRIDICIS.

§. 57.

Et hic sufficit monuisse huc referri posse quadruplicis generis studia subsidiaria qualia sunt studium

1) do-

1) doctrinarum propaedeuticarum juridicarum; 2) jurisprudentiae positivae Germanorum generalis, 3) jurisprudentiae publicae germanicae; 4) juris gentium europaearum ad gentem germanicam applicati, cujus primas lineas duxit CAR. HENR. a RÖMER sub titulo: *Das Völkerrecht der Teutschen*. Halle 1789. 8. dum his studiis non praemissis, variae graves doctrinae juris privati, nec distincte, nec solide doceri possunt.

CAPVT III.

DE

SUBSIDIIS IURISPRVDENTIAE
PRIVATAE
GERMANORVM FORENSIS.

AD. DIET. WEBER *Reflexionen zur Beförderung einer gründlichen Theorie vom heutigen Gebrauch des römischen Rechtes*. Schwerin 1782. 8.

§. 58.

Praeter subsidia jurisprudentiae privatae romanae et germanicae, dantur specialia subsidia jurisprudentiae forensis, a fontibus ejus (§. 25. seqq) diversa. Sunt haec subsidia 1) *experientia juridica*; 2) *notitia Ictorum qui dici solent pragmatici Icti eorumque scriptorum pragmaticorum*.

§. 59.

Quod attinet I. *experientiam juridicam*, ea est cognitio, reflectendo ad casus in foro obvientes, acquisita, indeque medium, quo pervenitur ad eam,

D

est

est observatio casuum forensium. Inter varios usus, quos habet observatio casuum forensium, indeque orta experientia juridica vero, est et hic, quod doceat observantiam seu praxin forensem, et eatenus experientia juridica ad subsidia jurisprudentiae privatae forensis referri potest.

HENR. BROCKES Praefatio de experientia juridica
Tom. III. Observ. WERNHERI praemissa.

§. 60.

Quoad II. notitiam Ictorum pragmaticorum eorumque scriptorum, quae facit ad eum fontem jurisprudentiae forensis, quem praedicta et testimonia DD. qui de praxi testari possunt, constituunt, sequentia scripta eorumque auctores notari merentur.

I. Systemata et compendia jurisprudentiae privatae Germanorum forensis, secundum ordinem

I. Institutionum vel Pandectarum.

HOPPII (Joach.) *Comment. succincta ad Inst. Justinianae.*
Edit. nov. Francof. 1772. 4.

STRUVII (Georg. Ad.) *Synagma juris civilis. cum comment.* PETRI MÜLLERI T. III. Norimb. 1738. 4.

LAVTERBACHII (Wolfg. Ad.) *Collegium theoretico-practicum.* Tub. 1726. postea saepius recusum 4.

BOEHMERI (Just. Hern.) *Introductio in jus Digestorum.*
Editio decima 1761. 8. Huc faciunt tabulae 10.
PETRI WALDECK ad hanc BOEHMERI introductionem, Goett. 1788. 8. et MICH. GODOFR. WERNHERI *lectissimae commentationes ad digesta imprimis ad illustriam virorum BOEHMERI etc. compendia eorum.* Francof. et Lips. P. I. 1764. P. II. 1779. 8.

SCHAVM-

SCHAVMBURG¹ (Jo. Gottfr.) *Compendium juris digestorum.*
Jenae 1745. 1751.

HELLFELD (Jo. Aug.) *Jurisprudentia forensis secundum
pandectarum ordinem.* Jenae 1764. seqq. quod compen-
dium illustrant. IO. BERNH. EICHMANNI *Erklä-
rung des bürgerlichen Rechts nach Anleitung Hellfelds
Lehrbuchs der Pandekten.* Erster, zweiter, dritter, vier-
ter Theil 1779 seqq. 8. IO. ALBR. BAYRIEDEL
*Theoretisch-practischer Commentar über die Pandekten nach
Anleitung des Hellfeldschen Lehrbuchs.* Bayreuth 1789. 8.
NEC NON CHRIST. FRID. GLÜCK *ausführliche Er-
läuterung der Pandekten nach Hellfeld.* Erl. 1789. 8.

MENCKEN (Lüder) *Tractatio synoptica Pandectarum rheo-
retico-practica juri communi usuique moderno imperii et prae-
cipue Saxonico accommodata.* Lips. 1693. fol.

2. Naturalem.

BERGERI (Jo. Henr.) *Oeconomia juris ad usum hodiernum
accommodata.* Noviss. ed. cura WINCKLERI Lips.
1770.

STRVVI (G. org. Ad.) *Jurisprudentia romano germanico-
forensis.* Editio Francof. cum notis SCHAVMBURGII
1760. 4. maj.

SHMIDII (Jo. Lud.) *Institutiones juris civilis in formam
artis redactae.* Jenae 1771. 8.

DIETERICH (Car. Frid.) *Systema elementare jurispruden-
tiae civilis privatae communis Imperii romano germanici.* Er-
fordiae 1772. 8.

IO. CASP. LVD. MENKENII *Elementa jurisprudentiae etc.
sec. LOBETHANII ord. syst. conscripta.* Halae 1784. 4.

LOBETHAN (F. G. A.) *Systema elementare jurisprudentiae
privatae romano-germano-co-forensis.* Halae 1778. 8.

II. Reliqua scripta doctrinalia quae huc potissi-
mum pertinent

- STRYKII (Sam.) *Vfus modernus Pandectarum.* IV. Vol. Halae 1723. et postea saepius. Insertus quoque EIVS *Operibus praestantioribus.* Halae 1746. fol.
- SCHILTERI (Jo.) *Praxis juris romani in foro germanico.* Franc. 1713.
- GROENWEGEN (Simon a) *Tractatus de legibus abrogatis et mutatis in Hollandia vicinisque regionibus.* Amstel. 1699. 4.
- LEEVWEN (Simon van) *Censura forensis theoretico practica.* Lugd. Bat. 1741. fol.
- WERNERI (Jo. Balth.) *Selectae observ. forenses.* Tomi III. Jenae 1738. seqq. fol.
- PROCKES (Henr.) *Selectae obs. forenses.* Lubecae 1765. fol.
- MEVI (Dav.) *Decisiones.* Edit. decima cum Praef. BOEHMERI Lips. 1740. fol.
- LEYSERI (Aug.) *Medi ad Pandectas.* Tom. XI. ab a. 1745 - 1748. Lips. et Gulpherbyti 4. Accessit Tom. XII. cura Höpfneri Gissae 1774. ejusque pars secunda 1776. Editio Halensis in forma octava prodit 1776. seqq.
- STRVBENS (Dav. Georg.) *Rechtliche Bedenken V. Theile.* Hannover 1776. seqq. 4.
- CRAMERI (Jo. Vlr.) *Observationes juris universi VI. Tomi. Wetzlariae 1758. seqq. 4.*
- PFFENDORFF (Frid. Esaias) *Observationes juris universi IV. Tomi. Franc. et Lips. 1744. seqq. 4.*
- HOMMEL (Car. Ferd.) *Rapsodia quaestionum in foro quotidie obvientium.* Lips. 1769. seqq. V. Vol. 4.
- MÜLLER (Jo. Ern. Just.) *Promptuarium juris novum.* Tom. I — X. Lipsiae 1785. seqq. 8.

III. Scripta casuistica, casus ex jure privato decisos continentia, praesertim recentiora inter ea, veluti.

BOEHMERI (Just. Henn.) *Consultat. et Decisiones.* Tom. II. et Tom. III. P. 2. et 3.

KAN

- KANNEGIESSER (Leon. Henr. Georg.) *Collectio decisionum
supremi Tribunalis Appellationum Hasso Cassellani.* Tom. I.
Casselis 1768. Tom. II. ibid.
- INGAVII (Jo. Rud.) *Decisiones et Responsa juris selecta.* Je-
nae 1761.
- SCHORCH (Christ. Frid. Imm.) *Collectio Responsorum et Sen-
tentiarum Fac. jurid. Erfordiensis.* Tom. I. Erford.
1770 fol.
- SCHMIDT (Jo. Lud.) *Oeffentliche Rechtsprüche.* Jena 1777. 4.
- WESTPHAL (Ernst Christ.) *das teutsche und reichsständische
Privatrecht in wissenschaftlich geordneten und mit practi-
schen Ausarbeitungen bestärkten Abhandlungen und Anmer-
kungen über dessen wichtige Gegenstände.* Th. 1. Th. 2.
1783. 8.

SECTIO IV.

DE

METHODO IVRISPRVDENTIAE
POSITIVAE PRIVATAE
GERMANORVM COMMVNIS.

- BERH. HABERNICKEL *de methodo juris privati quo per
Germaniam utimur.* Goett. 1758.
- FRID. WIDEBURG *Prol. de eo quod nimium est in jurispru-
dentia romana.* Halae 1731.
- IO. STEPH. FÜTTERI *Conspectus juris germ. privati hodierni
novi systemate tradendi.* Rec Goett. 1776. 8.
- IO. HEVMANN *de juris germ. studio utiliter persequendo.* In
Praef. ad Exercit. Tom. I.
- GVIL. AVG. RVDLOFF *Comm. de jure germanico justa me-
th. do tractando.* Goett. 1767.

- IO. DIET. MELLMANN *Specimen primum cautionum, quae in juris germanici privati studio et applicatione sunt adhibendae.* Kiliae 1776.
- IO. GEORG. SCHLOSSER *Vorschlag und Versuch einer Verbesserung des teutschen bürgerlichen Rechtes ohne Abschaffung des römischen Gesetzbuches.* Leipz. 1777. 8.
- IVL. GEORG PAUL du ROI *Meine Gedanken über die Lehrmethode des römischen Rechtes auf unsern Academien und die Mittel sie zu verbessern.* Braunschweig 1787. 8.

§. 61.

Supereſt doctrina de methodo jurisprudentiae positivae privatae Germanorum communis (§. I.). De necessitate et utilitate hujus partis jurisprudentiae positivae Germanorum vero hic aliquid addi, necesse non est. Quis enim negabit, inter reliquas partes jurisprudentiae positivae Germanorum hanc eam esse, quae a necessitate et utilitate praesertim se commendat ideo, quoniam non solum quoad praxin juridicam ejus usus est magnus, sed et praeterea aliis, praeter Themidos filius, valde salutare est ejus studium. Quae vero de methodo jurisprudentiae privatae speciatim notanda sunt, partim eam *docendi*, partim eam *discendi* methodum concernunt.

- CHRISTOPH IO. CONR. ENGELBRECHT *Commentatio de utilitate atque necessitate studii juris germanici.* Helmſt. 1722. 4.
- GEORG. HENR. ZINK *Programma de utilitate et necessitate juris germanici in cameralibus.* Brunſuigae 1746.

TIT I.

D E

METHODO DOCENDI
IVRISPRVDENTIAM
POSITIVAM PRIVATAM
GERMANORVM COMMVNEM.

IOH. PET. WALDECKS *neuer Vorschlag mit Ausarbeitungen
verknüpfter Lehrstunden über das gemeine bürgerliche Recht.*
Göttingen 1783. 4.

§. 62.

Ratione methodi docendi jurisprudentiam privatam, ea quae generatim monenda, separanda sunt ab iis, quae tantum methodum docendi vel romanam, vel germanicam, vel forensam jurisprudentiam privatam concernunt. Quoad ea quae i. generatim methodum docendi jurisprudentiam privatam concernunt notandum: 1) deferendam esse vulgarem methodum, secundum quam olim ipsi textus compilationum juris romani Justiniani explicari solebant, quam exegeticam methodum appellare liceat: ex post vero paratitorum usus, et tandem compendiorum secundum ordinem institutionum et pandectarum, sicque secundum nullum ordinem, explicatio invaluit; 2) nequam separatim tradendam esse jurisprudentiam privatam secundum jus romanum, germanicum et usum fori, sicque methodo pura non utendum: sed potius conjunctim totam jurisprudentiam privatam, secundum naturalem ordinem, distincte et solide docendam esse ad filum talis systematis jurisprudentiae positivae privatae communis Germano-

manorum, quale supra §. II. delineavi. An vero caeteroquin haec methodus docendi axiomatica, systematica, demonstrativa, appelletur, modo fit naturalis, solida et perspicua, perinde est. Qui enim adhuc hodie methodi demonstrativae, sive possibilitatem, sive utilitatem in jure impugnant, confirmant suo exemplo, artem non habere osorem nisi ignorantem, et nec hodie tales deesse qui pro vero habeant, quod manifesto absurdum est, vulgare dixerim: *methodus est arbitraria.* Interim, ut dicam quod sentio, omnino et in hac parte jurisprudentiae, prout in omnibus reliquis, per ea de quibus ex doctrinis propaedeuticis jurisprudentiae constat, solida methodus, sive caeterum *mathematica*, sive *demonstrativa* dicatur, est abhibenda tanquam optima methodus. Verum enim, immo verissimum est b. CLAPROTHI in der *Vertheidigung der mathematischen Lehrart in der Rechtsgelahrtheit Abt. 2.* hac de re judicium: *So bald ich jemand von der Verbindlichkeit der mathematischen Lehrart zu folgen lozähle, so bald gebe ich ihm die Erlaubniß unrichtige Erklärungen zu machen, unbestimmte und zweideutige Sätze vorzubringen, falsche Schlüsse zu folgern, erst das Unbekannte und hernach das Bekannte zu sagen, das Unterste zu Oberst zu kehren, mit einem Wort, zu räsén.*

Meine Gedanken über die Ordnung der Pandekten. Leipzig
1758. 8.

Vertheidigung der Pandektenmethode in einem Sendschreiben an den Verfasser des Aufsatzes: Meine Gedanken über die Ordnung der Pandekten. Ibid. eod.

10. FRID. VON TROLTSCH *Gedanken vom Reformiren des Rechts*, in EIVS Anmerkungen und Abhandlungen in verschiedenen Theilen der Rechtsgelahrtheit. Abh. III.

V. V. CC. 10. WOLFG. TRIERI et GODOFR. SELLI *triga opusculorum quibus de usu et abusu methodi axiomatice in jurisprudentia disceptatur*. Coloniae 1750. 8.

10H. FRID. BERG *gründlicher Beweis, daß das römische Recht sich demonstriren lässe*. Rost. 1743. 8.

§. 63.

Porro II. *speciatim* de methodo docendi quoad
 1) romanam jurisprudentiam privatam notandum a) *nisi doctrina juris privati talis sit, de qua silent leges romanae, in qualibet doctrina praemittendum esse jus romanum, secundum vicissitudines hujus juris (§. 32.) si tales adsunt, ita, ut praemisso jure Antejustiniano, sequatur jus Justinianicum in proprio et stricto sensu sumtum; ut et pro re nata, Postjustinianicum; b) in qualibet doctrina ad generalissima principia, quantum fieri potest, reducendum esse jus romanum; c) in demonstrandis veritatibus juris romani ad fontes (§. 14. seqq.), et in horum interpretatione ad subsidia (§. 29. seqq.) jurisprudentiae romanae recurrendum esse; d) si ad criticam legis romanae interpretationem confugiendum, principii generalibus interpretationis criticae, in jurisprudentia positiva generali explicatis, unice inbaerendum, cum desint speciales regulae interpretationis criticae legum romanarum.*

Betrachtung über die Frage: kann man das römische in Teutschland so genannte gemeine Recht auf wenige einfache und allgemeine Regeln bringen. Erste Abtheilung. Frankf. und Leipz. 1777. 8.

IOH. GEORG SCHLOSSER *Vorschlag und Versuch einer Verbesserung des teutschen bürgerlichen Rechtes ohne Abschaffung des römischen Gesetzbuches. Leipz. 1777. 8.*

ERN. IOACH. de WESTPHAL *Diff. de caurelis et mediis studii explicandi leges romanas, quae NIVS Meditationi de jur. Rom. et Germ. distinctae tractationis origine etc. adjecta.*

ERN. MART. CHLADENIVS *ambitus elegantioris jurisprudentiae. Witt. 1747.*

IOH. MELCH. GOTTL. BESEKE *Versuch einer Abbildung eines römischen Rechtsgelehrten als eine Vorbereitung zum Unterrichte in der römischen Rechtswissenschaft. Mitau 1777. 4.*

EIVSDEM *scriptum sub titulo: Codicem criticum Pandectarum indicit. Berolini 1783. 8.*

§. 64.

Quae speciatim quoad 2) *germanicam* jurisprudentiam privatam in docendo non negligenda sunt, huc redeunt: a) *nisi cesset jus romanum, demum eo absoluto sequi jus germanicum in qualibet doctrina;* b) *jus germanicum vere universale, non particulare, docendum esse;* c) *vicissitudines juris germanici (§. 49.) si tales adsunt non negligendas, easque secundum ordinem chronologicum quoad jus germanicum antiquum, medium et novum recensendas esse.*

IO. GOTTL. GONNE Consultatio *de invertendo jura docendi ordine*. Erlangae 1756. 4.

STEPH. WIESAND Pr. *de jure germanico melius perficiendo*. In EIVS opusculis.

GOTTL. WILH. TAFINGER *de methodo juris privati germanici*. Tubingae 1786.

IDEM *Ueber die Bestimmung des Begriffs der Analogie des rouschen Privatrechts und der Grundsätze dasselbe zu bearbeiten*. Erster Theil 1787.

§. 65.

Sic absoluto jure privato, vel romano tantum, vel germanico tantum, vel utroque hoc jure, quoad 3) forensē jurisprudentiam privatam, seu usum hodiernum, ratione eam docendi methodi notandum: *extra casum pugnae diversorum jurium, usus hodiernus secundum ea quae §. 35. seqq. dicta sunt, brevibus indicandus. In casu pugnae diversorum jurium vero, quando usus hodiernus est purus, ex principiis §. 37. obviis definiendum est, an jure peregrino, vel jure domestico utamur in foro: quando vero est mixtus, qualis mixtura ex jure peregrino et germanico obtineat, determinandum est.*

ERN. IOACH. de WESTPHAL *de juris romani indole et obligandi diversa ratione et dignitate in foris apud Romanos et Germanos exercitatio historica et juridica forensis*. Rostochii et Lipsiae 1726. 4.

TIT. II.

D E

METHODO DISCENDI
 IVRISPRVDENTIAM
 POSITIVAM PRIVATAM
 GERMANORVM COMMVNEM.

IO. IAC. MOSER *Bedenken von Erlernung der Privatrechts-
 gelahrtheit* in EIVS Abhandlung verschiedener
 Rechtsmaterien, St. 13. num. 6.

§. 66.

Praeter generalia cujuslibet discantis officia, tam
 in academiis, quam finitis studiis academicis, alibi tra-
 dita, discens in discenda jurisprudentia positiva privata
 germanorum communi, speciatim quoad 1) *rectam*
conjunctionem studiorum subsidiariorum cum studio ju-
risprudentiae privatae, studia subsidiaria juridica,
tam juris romani (§. 29. seqq.), quam germanici
(§. 47. seqq.), si non praemittere, tamen cum eo
combinare debet.

§. 67.

Est porro e re discantis qui secundum systemati-
 cum ordinem discit jurisprudentiam privatam, eum
 2) *in qualibet juris privati romani doctrina, sedem do-*
ctrinae, non solum in Pandectis, sed et in Codice, No-
vellis et Institutionibus indagare, ne careat hoc methodi
vulgaris unico commodo, sedem doctrinarum juris ro-
mani

mani magis notam fieri, quam in systematica ejus tractatione.

§. 68.

Tandem discens 3) *in repetitione praelectionum juris privati, in singulis doctrinis ejus recurrere debet ad juris naturalis studium, ut sic quoad quamlibet doctrinam ei cognitum fiat: quid juris naturalis utriusque, tam stricte sic dicti, quam naturalis civilis sit? quid juris peregrini, praesertim romani, sit? quid juris germanici communis sit? quid in foro, saltem in regula, ubique obtineat? Tum enim inoffenso pede, finitis studiis academicis progredi potest ad quaestionem: An, et in quo, differat jus privatum patrium a jure communi.*

§. 69.

Hujus, si quid video, methodi jurisprudentiae privatae in docendo et discendo eam, insignes fructus et effectus sperari possunt in cathedra et foro. Sic enim jurisprudentia privata prolixa, difficilis, incerta et otiosa: fit certa, solida, pragmatica, cum insigni difficultatis et prolixitatis diminutione. Latius haec omnia probavit magnus quondam Ictus et academiae Kiloniensis ornamentum ERN. IOACH. DE WEST-PHAL in aureo libello in margine adscripto, cujus verba ibi §. 14. p. 33. obvia, in quibus de commodis et fructu distinctae tractationis juris romani et germanici, juncto usu hodierno, loquitur, hic legi merentur et haec sunt: „Denique vero effectus hujus tractationis est, quod non acquiescamus in juris romani
cogni-

„ cognitione scholastica et curiali, sed defectum ejus-
 „ dem et insufficientiam expleamus in Germaniae foris
 „ cognitione multiplicium, quorum nesciae sunt Insti-
 „ tutiones et Pandectae romanae, juris germanici uni-
 „ versalis et particularis argumentorum, quorum usus
 „ in vita et praxi apud Germanos adeo insignis est, ut
 „ animum in sententiae religione denuo confortent ac-
 „ que stabiliant: illum demum felicem esse, qui didi-
 „ cit non dediscenda in republica et civitate, hoc est,
 „ qui profitetur jurisprudentiam romanam et germani-
 „ cam solidiorem, ex intimis jurium visceribus hau-
 „ stam, accuratam, rationibus et principiis subnixam,
 „ certam proinde, ad usus forenses patriae, collato
 „ utriusque juris concentu vel discrimine, applicatam,
 „ adeoque non cathedris solum et scholis accommoda-
 „ tam, sed etiam curiis, civitatibus, usui reipublicae
 „ et judiciorum Germaniae. „

ERN. IOACH. de WESTPHAL *Meditatio de juris romani
 et germanici distinctae tractationis origine, ratione et fru-
 ctu in theoria et praxi etc. Accedit dissertatio de cautelis
 et mediis studii explicandi leges romanas.* Sundii et
 Lipsiae 1727. 8.

Kc 36926

ULB Halle
003 620 794

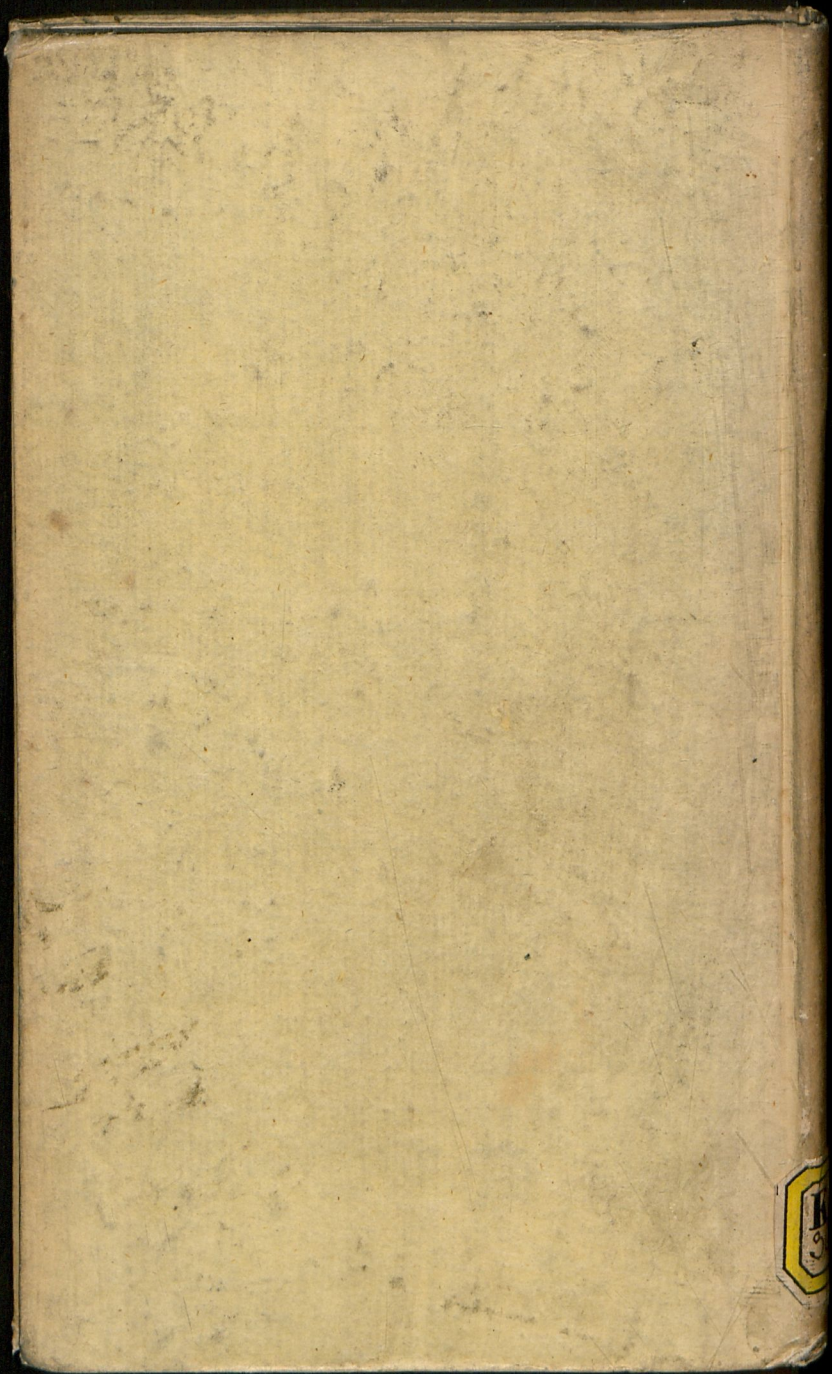
3

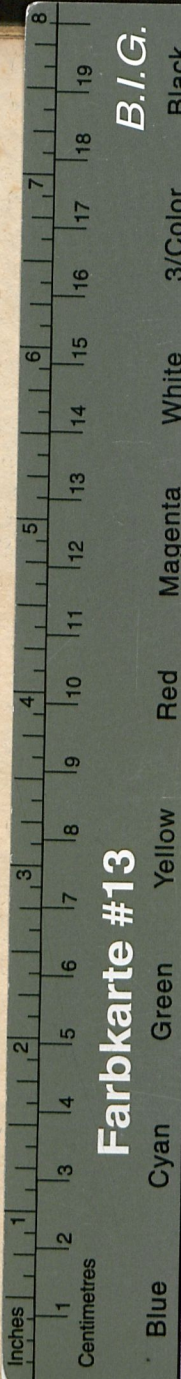

v. b. 18

M

Farbkarte #13

B.I.G.

DANIELIS NETTELBLADT
PRAECOGNITA
IVRISPRVDENTIAE
POSITIVAE PRIVATAE
GERMANORVM COMMVNIS.

IN
VSVM PRAEELECTIONVM.

EDITIO LEGITIMA TERTIA.

HALAE
EX OFFICINA RENGERIANA.
c1819ccclxxxix.

